

Oppimismahdollisuudet vapaaehtoistyössä

Zsuzsanna Brenner
Alberto Cuomo
Annarita Di Mario
Monika Höglinger
Giovanna Pignatti Morano
Maren Satke
Tim Scholze
Radu Szekeley
Tanja Wehr

Tämä projekti on rahoitettu Euroopan
Komission tuella. (Viittaus: 517741-
LLP-1-2011-1-AT-GRUNDTVIG-GMP) Tämä
julkaisu käsittelee aihetta ainoastaan
tekijän näkökulmasta ja Komissio ei voi
pitää vastuussa julkaisun sisällön
soveltamisesta.

RIVER
Oppimismahdollisuudet
vapaaehtoistyössä

Tekijät:

Zsuzsanna Brenner
Alberto Cuomo
Annarita Di Mario
Monika Höglinger
Giovanna Pignatti Morano
Maren Satke
Tim Scholze
Radu Szekely
Tanja Wehr

Editori: Maren Satke

Tuottaja: wordup Werbeagentur

Julkaisija: *die Berater*®

Unternehmensberatungsgesellschaft mbH

© 2013 *die Berater*®

Unternehmensberatungsgesellschaft mbH
Wipplingerstraße 32/23-26, 1010 Wien
www.dieberater.com

ISBN 978-3-902847-19-5

RIVER nettisivut: www.river-project.eu

Projektin koordinaattori

die Berater®, Vienna / Austria

www.dieberater.com

Yhteistyökumppanit

BUPNET, Germany

www.bupnet.de

CSVnet, Italy

www.csvnet.it

Kamut, Finland

www.kansallisetmaahanmuuttajat.fi

Forschungsinstitut des Roten Kreuzes, Austria

www.frk.or.at

LUNARIA, Italy

www.lunaria.org

Alliance of European Voluntary Service Organisations

www.alliance-network.eu

Budapest Cultural Centre, Hungary

www.bmknet.hu

RIVER: Oppimismahdollisuudet vapaaehtoistyössä

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	2
2.	Mikä on RIVER?.....	4
2.1	Menetelmä vapaaehtoisaktiiviteettien epämuodollisten oppimistulosten tunnustamiseen.....	4
2.2	Menetelmä kompetenssin kehittämisen suunnitteluun vapaaehtoistoiminnassa	4
2.3	Menetelmä oppimisprosessien suunnitteluun vapaaehtoisaktiiviteeteina	5
3.	Kuka kehitti RIVER-metodologian?	6
4.	Miten RIVER syntyi.....	9
4.1	RIVER-metodologian teoreettinen tausta	9
4.2	RIVER-metodologian taustalla olevat käsitteet	12
4.3	Pilotointikokemukset	15
4.3.1	Pilotoinnin rakenne.....	17
4.3.2	Vapaaehtoisten kompetenssien arviointi.....	18
4.3.3	Metodologia ja arviointiprosessi.....	18
4.3.4	Metodologian saavutukset.....	19
4.3.5	Kohdatut haasteet.....	21
4.4	Suosituksat RIVER-metodologian käyttöön	22
5.	RIVER – vapaaehtoistoiminnassa tapahtuneen oppimisen tunnustaminen	25
5.1	RIVER-menetelmän käytön viisi vaihetta – tapaustutkimus	26
5.2	RIVER-metodologian toteutus vapaaehtoistoiminnan maailmassa.....	37
5.2.1	Koulutus vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreille.....	37
5.2.2	Valmennussuosituksat	38
6.	Lisää RIVER-menetelmän käyttöä tukevia tuotteita	40

1. JOHDANTO

Tausta

Tässä julkaisussa tarkastellaan monikansallisen hankkeen prosesseja ja tuloksia. Hanke keskittyi kolmeen pääteemaan ja mahdollisiin niiden väliin yhteyksiin. Pääteemat ovat vapaaehtoistoiminta, sukupolvien välinen oppiminen sekä oppimisen tunnustaminen ja validointi. Hankkeen panoksena näihin teemoihin ja Euroopan Unionin politiikkojen edistämiseen on uusi metodologia oppimisen ja kompetenssin kehityksen tunnustamiseen vapaaehtoisaktiviteeteissa eli RIVER-metodologia.

Tässä julkaisussa esitellään konteksti, jossa projektin aktiviteetit on kehitetty, ja kuvataan joitakin käytännön esimerkkejä metodologian testaamisesta. Julkaisussa annetaan myös lisätietoa siitä, miten vapaaehtoisaktiviteetista voidaan hyötyä parhaalla mahdollisella tavalla joko isäntänä tai vapaaehtoisena, ja ehdotuksia siitä, miten oppimisen arviointiprosessi voidaan integroida vapaaehtoistoimintaan.

Hankkeen alkuperäisen idean mukaisesti RIVER-metodologia kehitettiin pääasiassa, jotta iäkkäiden vapaaehtoistoiminnan oppimistuloksista voidaan tehdä näkyviä. Tämä lisää iäkkäiden vapaaehtoisten motivaatiota ja saavuttamisen tunnetta. Keskittymistä vapaaehtoisaktiviteetteihin osallistu-

viin seniorikansalaisiin perusteltiin ikääntyneiden kasvavalla määrällä Euroopassa sekä tärkeydellä luoda aktiivisena pysymistä tukevia mahdollisuuksia – vapaaehtoistoiminta tarjoaa tämän mahdollisuuden! Hankkeen aktiviteettien kuvauksessa mainittiin kuitenkin selvästi, että RIVER ei ole tarkoitettu ainoastaan ikääntyneille, vaan se on hyödyllinen menetelmä vapaaehtoistoiminnassa yleensä.

Tässä julkaisussa RIVER esitellään kaikenikäisten vapaaehtoisten validointimetodologiana, korostaen vapaaehtoishankkeiden sukupolvien välisiä näkökohtia.

Kohderyhmät

Vapaaehtoistoimintaan, sukupolvien väliseen oppimiseen tai oppimisen tunnustamiseen ja validointiin liittyvän sisällön yleisen kiinnostavuuden lisäksi tämä julkaisu on erityisen kiinnostava, jos

- toimit vapaaehtoistoiminnan fasilitaattorina tai mentorina järjestössä, joka vastaanottaa tai lähettää vapaaehtoisia.
- työskentelet järjestössä, joka toimii osana elinikäisen oppimisen ohjelmaa, Youth in Action -nuorisotoimintaohjelmaa tai EU:n tulevaa kou-

lutus-, nuoriso- ja urheiluohjelmaa (Yhteinen Erasmus).

- olet oppimis-, vapaaehtois- tai työllisyyssektorin päätöksentekijä.
- Olet harjoittelumahdollisuuksien etsinnästä vastaava työvoimatoimiston virkailija tai uraneuvoja.
- olet kouluttaja, mentori, valmentaja tai ohjaaja jossakin kansalaisjärjestössä tai jatkokoulutuksessa ja etsit innovatiivisia tapoja validoida oppimisprosesseja vapaaehtoistoiminnassa.
- olet vapaaehtoinen ja haet tapoja saada oppimisen ja kompetenssin kehittymisen validoiduksi järjestö(i)ssä, joiden toiminnassa olet mukana.

Tavoitteet

Tämän julkaisun tarkoituksena on esitellä RIVER-metodologia, ja tavoitteena on todeta sen mahdollinen edistävä vaikutus kompetenssien kehittämiseen, tunnustamiseen ja validointiin vapaaehtoistoiminnassa. Julkaisussa annetaan innovatiivisia näkökulmia tavoista

- tunnustaa tai luoda epämuodollisia oppimismahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnan kautta.
- hyödyntää vapaaehtoistoimintaa reagoinnissa joihinkin Euroopan suurimpiin haasteisiin, kuten ikääntyvään väestöön tai nuorisotyöttömyyteen.
- luoda kaikenikäisille kansalaisille mahdollisuuksia aktivoitua tai pysyä aktiivisena.

Julkaisun tavoitteena on herättää kiinnostusta RIVER-metodologian käyttöön ja kannustaa lukijaa kokeilemaan kehitettyjä menetelmiä. Jos tarvitset tässä tukea tai sinulla on metodologian käyttöön liittyviä kysymyksiä, kirjoittajat vastaavat mielellään tiedusteluihisi.

2. MIKÄ ON RIVER?

RIVER-metodologia suunniteltiin ja laadittiin täyttämään edellä mainitut kolme eri tavoitetta, erityisenä painopisteenä ikääntyneiden vapaaehtoisuustoiminnan edistäminen, joka on tärkeä keino lisätä ikääntyneiden aktiivista osallistumista sosiaalisissa ja organisatorisissa rakenteissa. Metodologiassa on kolme toisiaan täydentävää toimintoa: vapaaehtoisaktiviteettien oppimistulosten tunnustaminen, kehittäminen ja suunnittelu. Hankkeen pääpainopisteenä olivat seuraavassa luetellut tavoitteet.

2.1 Menetelmä vapaaehtoisaktiviteettien epämuodollisten oppimistulosten tunnustamiseen

Metodologia perustuu menetelmään ja lähestymistapaan, jossa kompetenssin kehittyminen vapaaehtoistoiminnassa tunnustetaan. Toisin sanoen, menetelmää käyttämällä järjestöt voivat arvioida vapaaehtoisen kompetenssia aktiviteetin alussa ja lopussa tai tiettyinä ajanjaksona.

Huolimatta siitä, että RIVER-nimen I-kirjain viittaa sanaan „intergenerational“ (sukupolvien välinen), tässä vaiheessa on syytä mainita, että kehitetyt ja tässä esiteltävät lopulliset menetelmät eivät koske pelkästään sellaisen kompetenssin kehittymisen tunnustamista, joka on tapahtunut sukupolvien

välisessä yhteistyössä, eivätkä ne edellytä vapaaehtoisaktiviteettien olevan sukupolvien välisiä. Menetelmää testattiin ensisijaisesti kyseisissä konteksteissa, mutta metodologia soveltuu kaikkeen vapaaehtoistoimintaan.

Lisäksi on mainittava, että esitetty metodologia ei ole puhtaasti tieteellinen, sillä siitä puuttuu arviointimenetelmiin usein liitetty kankeus. Esittämämme menetelmät painottuvat pehmeisiin lopputuloksiin ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Arviointiperuste ei ole vertailutestien tai indikaattorien ulkopuolella, vaan sen vapaaehtoisuuden todellisuus, jonka kompetenssia arvioidaan. Vapaaehtoisten motivaationa on yleensä „tehdä jotain erilaista“ ja „olla aktiivinen ja hyödyksi“, ja tämä menetelmä keskittyy kompetensseihin, jotka todennäköisesti kehittyvät vapaaehtoistoiminnassa.

2.2 Menetelmä kompetenssin kehittämisen suunnitteluun vapaaehtoistoiminnassa

Ensisijaisesti tunnustamismenetelmäksi kehitettyä metodologiaa voidaan käyttää myös vapaaehtoisaktiviteetin tietyn kompetenssin painottamiseen. Lähestymistavan viisivaiheisen rakenteen ansiosta järjestö ja vapaaehtoistyöntekijä voivat

päittää yhdessä siitä, mitä kompetenssia tulisi kehittää. RIVER-metodologian tai erikseen kehitettyjen vertailujärjestelmien avulla järjestö voi tukea vapaaehtoista suunnittelemalla hänen kanssaan oppimisprosessin, joka keskittyy kyseiseen kompetenssiin. Siten oppimisesta tulee olennainen osa vapaaehtoisaktiviteettia, vaikka kompetenssin kehittäminen tapahtuu epämuodollisesti, ilman pedagogista tai asiantuntijapanostusta.

2.3 Menetelmä oppimisprosessien suunnitteluun vapaaehtoisaktiviteeteina

RIVER-metodologiaa voidaan käyttää myös oppimisprosessin suunnittelussa vapaaehtoisaktiviteettina. Tämä tarkoittaa, että koulutus- ja harjoittelujärjestöt voivat käyttää metodologiaa suunnitellakseen koulutettaville vapaaehtoistoimintaa, jossa on selvät oppimistavoitteet, seuranta ja arviointi. Yleensä tämä suunnittelu tulee tehdä yhdessä vapaaehtoisjärjestöjen kanssa.

Esimerkiksi jatkokoulutusorganisaatio, joka haluaa tarjota opiskelijoilleen mahdollisuuden oppia epämuodollisesti vapaaehtoistoiminnan kautta ja kehittää siten tiettyä kompetenssia, voi käyttää RIVER-metodologiaa oppimisväylän suunnitteluun ja seuraamiseen. Organisaatio ottaa yhteyttä vapaaehtoisjärjestöön, kehittää sen kanssa työsuunnitelman opiskelijalle ja arvioi opiskelijan kompetenssia toiminnan alussa ja lopussa. Myös vapaaehtoisjärjestö voi suorittaa arviointiprosessin,

jolloin epämuodollista oppimisprosessia painotetaan enemmän.

Nämä kolme toimintoa ovat RIVER-metodologian perustoiminnot. Organisaatiot voivat kuitenkin löytää myös muita tapoja annettujen menetelmien parhaaseen hyödyntämiseen. Testivaiheessa jotkut organisaatiot ilmoittivat, että he pystyisivät hyödyntämään menetelmää laadunvarmistukseen tai ottaessaan palvelukseen vapaaehtoistyöntekijöitä ja antaessaan heille eri tehtäviä. Tällaiset soveltamistavat ovat tervetulleita, ja ne ovat organisatioiden ja käyttäjien päätettävissä. Ne ilmentävät metodologian joustavuutta, ja sen laatijat ottavat mielellään vastaan palautetta tai tietoa tällaisista lisäkäyttötavoista.

3. KUKA KEHITTI RIVER-METODOLOGIAN?

Tämän metodologian historia on kuvattu luvussa 4.1. Tässä on kuitenkin yleinen kuvaus siitä, mitä RIVER on, ja lyhyt kuvaus henkilöistä, jotka ovat auttaneet sen välittömässä kehittämisessä. RIVER kehitettiin samannimisessä EU:n Grundtvig-projektissa. Konsortio oli monikumppanuus, jossa yhdistyi laaja toisiaan täydentävä asiantuntemus ja osaaminen: toisaalta vapaaehtoisjärjestöt, -verkotot ja kattojärjestöt, jotka ovat osallistuneet moniin kansallisiin ja monikansallisiin vapaaehtoistoimintoihin, ja toisaalta koulutuksen tarjoajat, joilla on paljon kokemusta koulutustoiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta monille erityyppisille kohderyhmille.

www.dieberater.com

die Berater® on vuonna 1998 perustettu yksityisyrittäjä, joka työllistää 480 henkilöä, jotka työskentelevät yli 60 eri toimipaikassa eri puolilla Itävaltaa. Yrityksen liiketoiminnan ydinalueet ovat opetus ja koulutus, valmennus, työnvälitys ja neuvonta sekä EU-projektit. *die Berater*® toimi RIVER-projektin koordinaattorina.

BUPNET

www.bupnet.de

Vuonna 1985 perustettu BUPNET, Training and Project Network Ltd. on Saksassa toimiva aikuiskoulutusta tarjoava yritys. BUPNETillä on pitkäaikainen kokemus eurooppalaisten projektien hallinnasta, ja se on järjestänyt useita koulutuskursseja useilla eri aloilla (sosiaali- ja terveydenhuolto, verkkokauppa, turismi, ympäristötalousasiat, journalismi, markkinointi ja PR, uusi media sekä kulttuurienväliset

asiat) niin Euroopan laajuisten kuin kansallisten rahoitettujen projektien puitteissa. Tämän lisäksi BUPNET kehitti ja toteutti LEVEL5-menetelmän, johon tämän hankkeen työ perustui.

www.csvnet.it

CSVnet, italialainen vapaaehtoistoiminnan palvelukeskusten (VSC) kansallinen koordinaatioelin, perustettiin virallisesti vuonna 2003, ja nykyisin se yhdistää ja edustaa 75 vapaaehtoistoiminnan palvelukeskusta. Sen tavoitteena on yhteistyön vahvistaminen sekä kokemusten, kompetenssien ja palveluiden vaihto jäsenien välillä.

www.alliance-network.eu

Eurooppalaisten vapaaehtoistyöjärjestöjen liitto (Alliance of European Voluntary Service Organisations) on kansainvälinen nuorisotalon

kansalaisjärjestö, joka edustaa kansallisia järjestöjä, jotka edistävät kulttuurienvälistä oppimista, ymmärtämistä ja rauhaa vapaaehtoistoiminnan kautta. Vuodesta 2000 lähtien eri jäsenorganisaatiot alkoivat edistää iäkkäiden vapaaehtoisten osallistumista toimintaansa itsenäisesti tai eurooppalaisten rahoitettujen pilottihankkeiden kautta.

www.frk.or.at

Punaisen Ristin tutkimuslaitos (FRK) lähestyy laaja-alaisesti oleellisia yhteiskunnallisia ongelmia ja kehittää luovia ja innovatiivisia ratkaisuja yhdessä kumppaniensa kanssa. Tutkimuslaitos on parhailaan mukana kansallisten ja kansainvälisten tutkimusprojektien ja -ohjelmien toiminnassa Punaisen Ristin periaatteiden hengessä. Painopisteenä ovat pääasiassa pelastustoimi, ensiapu ja turvallisuus, työmarkkinat, työllisyys, vapaaehtoispalvelut sekä terveyden edistäminen ja terveysongelmien ennaltaehkäisy.

www.kansallisetmaahanmuuttajat.fi

Kansalliset Maahanmuuttajat Kamut ry on Suomen Kansallisen Kokoomuksen läheisjärjestö, joka perustettiin vuonna 1985. Kamut-yhdistyksen pääajatuksena on antaa jäsenilleen mahdollisuus toimia aktiivisesti osana yhteiskuntaa, vaikuttaa heille tärkeisiin asioihin, puhua niistä ja kehittää niitä paremmiksi. Se järjestää jäsenilleen koulutusta yhteiskunnallisissa asioissa, kehittää laaja-alaisia tiedotuskampanjoita, tekee mukaan ottamiseen ja osallistumiseen liittyvää tutkimusta ja kannustaa maahanmuuttajia toimimaan aktiivisina kansalaisina.

www.lunaria.org

Lunaria on vuonna 1992 perustettu järjestö, joka tekee yhteisötaloutta, maahanmuuttoa, nuorisohjelmia ja kaikille suunnattujen vapaaehtoispalvelujen edistämistä koskevaa tutkimusta sekä tiedottaa, kouluttaa ja toteuttaa. Lunarialla on 16 vaki-

tuista työntekijää, ja se toteuttaa useita eurooppalaisia, kansallisia ja paikallisia projekteja. Järjestö on tällä hetkellä Eurooppalaisten vapaaehtoisjärjestöjen liiton (Alliance of the European Voluntary Service Organizations) ja Vapaaehtoistyöjärjestöjen liiton AVSON (Association of Voluntary Service Organisations) jäsen.

www.bmknet.hu

Budapestin kulttuurikeskus on kaupungin yhteisön kulttuuri-instituutioiden, kansalaisjärjestöjen ja yhteisöjen ammatillisten palvelujen instituutio, jonka palvelut ovat erittäin laajan ammatillisen yleisön ja suuren yleisön käytettävissä. Keskus tarjoaa tiedotuksen, koulutuksen, metodologian ja taiteen alan palveluja.

4. MITEN RIVER SYNTYI

EU:n RIVER-hankkeen alkuperäinen ajatus syntyi Euroopan vapaaehtoistoiminnan teemavuoden 2011 painopisteestä yhdistettynä Euroopan aktiivisen ikääntymisen teemavuoteen 2012. Demografisen suuntauksen ja Euroopan ikäihmisten kasvavan määrän vuoksi on entistäkin tärkeämpää luoda ikääntyneille mahdollisuuksia pysyä aktiivisena. Entistä suuremman ikääntyneiden määrän osallistaminen vapaaehtoistoimintaan voi osoittautua tärkeäksi aktiivisen ikääntymisen strategioiden välineeksi. Ikääntyneiden vapaaehtoistoimintaan osallistamisen lisääminen on samalla olennaista vapaaehtoissektorin elinvoimaisuudelle. Näiden kahden periaatteen mukaisesti RIVER-hankkeen tavoitteena oli aluksi iäkkäiden vapaaehtoistoiminnan ja sukupolvien välisen vapaaehtoistoiminnan edistäminen lisäämällä seniorivapaaehtoisten kompetenssin kehityksen näkyvyyttä ja kiinnittämällä enemmän huomiota iäkkäiden osallistamiseen. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi kehitettiin räätälöity suunnittelu- ja validointijärjestelmä iäkkäiden vapaaehtoistoimintaa varten, ja järjestelmä testattiin sukupolvien välisen vapaaehtoistoiminnan kontekstissa (katso luku 4.3).

Menetelmä voi vaikuttaa yksinkertaiselta, mutta se perustuu vuosien tutkimukseen, testaamiseen, muuttamiseen ja mukauttamiseen. Tässä luvussa

metodologian laatijat haluavat selittää RIVER-metodologian «teoreettisen» taustan ja antaa yleiskuvan käsitteistä, joihin se perustuu.

4.1 RIVER-metodologian teoreettinen tausta

RIVER-hankkeen tavoitteena oli mukauttaa LEVEL5, kattava, epämuodollisissa oppimistilanteissa hankittujen taitojen arviointi- ja validointimetodologia, vastaamaan vapaaehtoissektorin erityistarpeita. Epämuodollisen oppimisen vaikutukset (tai vaikutus) voidaan osoittaa kompetenssin kehittymisen kautta (esim. voimaannuttaminen, ”pehmeiden” taitojen parantaminen, aktiivisuustaso, itsetunto, suhtautuminen muita ryhmiä kohtaan, kansalaiskasvatus jne.).

LEVEL5-järjestelmä on kehitetty ja pilotoitu seitsemän LLP-hankkeen (elinikäisen oppimisen ohjelma) sarjana vuosina 2005–2012. Se tarjoaa lähestymistavan näytön arviointiin ja opiskelijoiden epämuodollisissa oppimisyhteyksissä omaksutun kognitiivisen, aktiviteettiin liittyvän ja affektiivisen kompetenssin kehittymisen validointiin (lisätietoa: www.reveal-eu.org) LEVEL5-hanketta on pilotoitu ja sovellettu yli 40 oppimishankkeessa ja arvioitu tieteellisesti kahdessa kansainvälisessä tohtorin tutkinnossa.

Aluksi LEVEL5 luotiin erityisesti

- kohderyhmille, jotka oppivat muodollisten opetuskontekstien ulkopuolella
- oppimisen fasilitaattoreille, aikuiskoulutuksen tarjoajille, hoitoalan organisaatioille, ruohonjuuritason hankkeille jne.

Yksilölliset tai ryhmän kompetenssit arvioidaan prosessikeskeisellä menetelmällä, visualisoituna 3-ulotteisessa kuutiomallissa ja tietyllä ohjelmistojärjestelmällä täydellisesti dokumentoituna.

LEVEL5-metodologia pohjautuu perusajatuksen, että kompetenssi on kyky soveltaa samanaikaisesti

- tietämystä
- taitoja
- suhtautumistapoja

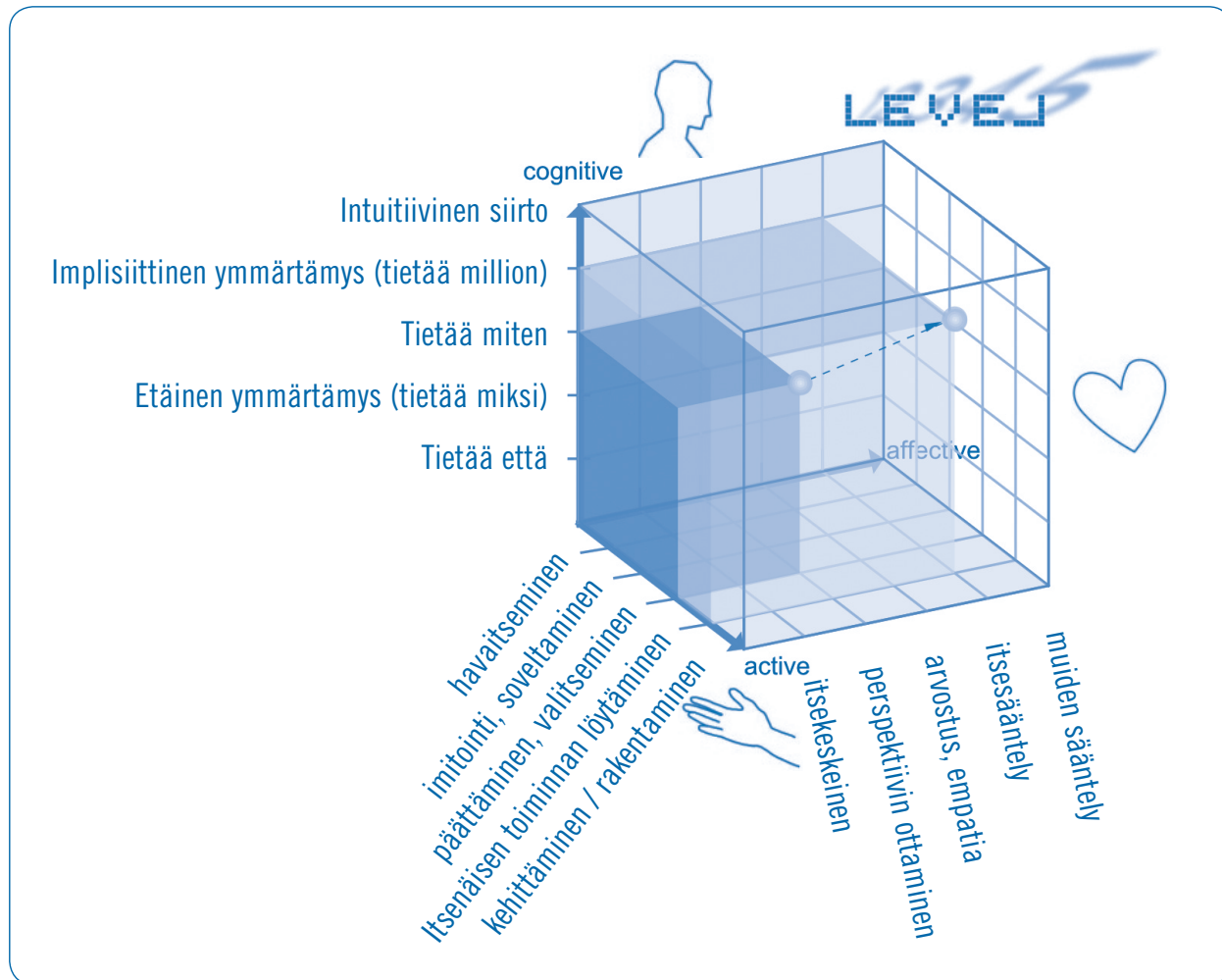
tietyssä tilanteessa (=konteksti) ja tietyssä ominaisuudessa (=taso).

LEVEL5-metodologian kehittäjät olettivat siten, että oppimistulokset voidaan osoittaa kolmen osan tai ulottuvuuden avulla:

1. tietämysosa
2. aktiviteettiosa
3. affektiivinen osa

Erityisesti kolmas ulottuvuus jätetään usein huomiotta oppimistulosten arvioinnissa. Useimmissa epämuodollisissa oppimishankkeissa tämä ”affektiivinen ulottuvuus” on kuitenkin erittäin tärkeä. Epämuodollisen oppimisen arviointiprosessissa yksilön kompetenssitasot on määritetty 5 tasolla kullekin oppimisulottuvuudelle (tietämys, aktiviteetti ja affektiivisuus), josta on peräisin nimi LEVEL5.

Järjestelmän ydin on siten 3-ulotteinen visualisointijärjestelmä – LEVEL5-kuutio:

Kuva 1: LEVEL5-kuutio kompetenssin kehittymisen visualisointimallina

RIVER on LEVEL5-järjestelmän mukautus vapaaehtoistoiminnan yhteyksiin. Kuten kuvattu edellä, hankkeen toiminta RIVER-metodologian kehittämisen aikana keskittyi ikääntyneisiin, jotka toimivat sukupolvien välisissä vapaaehtoishankkeissa. Pilotointitoimintojen kuvaus (luku 4.3) osoittaa hyvin selvästi, että RIVER testattiin ensisijaisesti ikääntyneillä, jotka osallistuvat erilaisiin vapaaehtoisaktiviteetteihin ja -hankkeisiin. Paljastamatta kaikkia testituloksia etukäteen voidaan mainita, että yksi päälöydös oli se, että RIVER on metodologia, joka ei rajoitu käytettäväksi ainoastaan ikäihmisillä, vaan kaikenikäisillä vapaaehtoisilla.

4.2 RIVER-metodologian taustalla olevat käsitteet

RIVER-metodologian teoria pohjautuu viiteen käsitteeseen, joilla voi aluksi näyttää olevan hyvin vähän yhteistä. Tapa, jolla ne yhdistetään innovatiiviseksi metodologiaksi, jota voidaan soveltaa kaikkeen aikuisoppimiseen, on yksi RIVER-metodologian vahvuuksista ja sen alkuperäinen ulottuvuus. Nämä seuraavassa kuvattavat käsitteet ovat tunnustaminen, sukupolvienvälisyys, vapaaehtoistoiminta, kokemukset ja tulokset.

Tunnustaminen

Omaksuttujen kompetenssien tunnustamisesta ja validoinnista on tullut merkittävä asia nykypäivän yhteiskunnassa. Liikkuvuuden ja jatkuvien työmark-

kinamuutosten vuoksi kaikkien taitojen ja kokemusten dokumentointi on välttämätöntä. Nykyisin todistus on välttämätön omien taitojen osoittamisessa. Oppimisen tunnustaminen on Euroopan unionin prioriteetti opetuksessa, koulutuksessa ja nuorisotoiminnassa. Euroopan unionin neuvoston vuonna 2004 käyttöön ottamiin yhteisiin periaatteisiin pohjautuen Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus Cedefop julkaisi eurooppalaiset epämuodollisen ja muodollisen oppimisen validointisuositukset, ”European guidelines on the validation of non-formal and informal learning”, jotka toimivat vapaaehtoissektorin huomioon ottavien sertifiointikäytäntöjen kehittämisen apuna.

Vapaaehtoisaktiviteetit oppimismuotona nähdään tärkeänä mahdollisuutena tiettyjen kompetenssien, niin kovien kuin pehmeiden taitojen, hankkimisessa ja kehittämisessä. Erityisesti senioreiden vapaaehtoistyö luo ikääntyneille mahdollisuuksia pysyä aktiivisena ja jakaa asiantuntemustaan ja elämänsä aikana hankkimaansa kokemusta. Näiden taitojen asianmukainen tunnustaminen ja sertifiointi validoimalla vapaaehtoissektorin epämuodollista oppimista monissa eri yhteyksissä edellyttävät mukautettua, joustavaa menetelmää, metodologiaa, joka on enemmän kuin perinteinen kompetenssien maininta ennalta määritettyjen standardien mukaisesti. Tunnustamisen on pohjauduttava kuljettuun matkaan eli näyttöön siitä, että kehitystä on tapahtunut, huolimatta siitä, mitkä ovat lähtö- ja loppupisteet.

Sukupolvienvälisyys

Sukupolvien välinen käytäntö viittaa aktiviteetteihin, joihin osallistuu useampi kuin yksi sukupolvi. Beth Johnson Foundation määrittää sukupolvien välisen käytännön tavoitteeksi ”tuoda sukupolvet yhteen tarkoituksenmukaisten, molempia hyödyttävien aktiviteettien kautta, jotka edistävät sukupolvien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta ja auttavat rakentamaan entistä yhtenäisempiä yhteisöjä”. Eurooppalainen sukupolvien välisen oppimisen verkosto (European Network for Intergenerational Learning) selvittää tätä määritystä ja antaa kolme ehtoa sille, että oppimisprosessi on todella sukupolvien välinen. Toimintaan osallistuu vähintään kaksi eri sukupolvea, toiminta on suunniteltua eikä satunnaista, ja oppiminen hyödyttää molempia osapuolia (osapuolet oppivat toisiltaan). Sukupolvien välinen käytäntö ja sukupolvien välinen oppiminen ovat inklusiivisia lähestymistapoja, joissa hyödynnetään resursseja, joita eri sukupolvet voivat tarjota toisilleen.

Sukupolvienvälisyydellä viitataan toiminnan tai oppimisen tapahtumisyhteyden lisäksi kompetenssiin, joka on määritetty tätä kumppanuutta varten kykynä toimia eri sukupolvien kanssa tietoisena iän kulttuurisen kontekstin määrittämisestä suhteista sekä kykynä ymmärtää, hyväksyä ja omaksua toisen sukupolven käyttäytymismalleja.

RIVER-hanke ja tuloksena saatu metodologia painottui molempiin ulottuvuuksiin, tarkastellen joitakin vapaaehtoisaktiviteetteja, joissa eri sukupolvet

kohtasivat, ja kehittämällä sukupolvien välisen yhteistyökompetenssin kehityksen vertailujärjestelmän.

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoimintaa tapahtuu kaikissa yhteiskunnissa kaiken aikaa. Olipa toiminta sitten muodollisesti tunnustettua ja säännösteltyä tai täysin epämuodollisessa ympäristössä tapahtuvaa, vapaaehtoistoiminta on itse asiassa vanhin ihmiskunnan tietämä ”ammatti”. Ihmiset tekivät vapaaehtoistyötä kauan ennen kuin talousjärjestelmät ottivat käyttöön ajan myymisen käsitteen. Nykyisin se on yksi tärkeimpänä pidetyistä ja harjoitetuista ”ammateista”, johon nuoret, aikuiset ja ikäihmiset haluavat osallistua.

Senioreiden vapaaehtoistyö on ollut keskeinen osa eurooppalaisia yhteiskuntia, ja se on heijastunut

Kuva sukupolvien välisestä vapaaehtoishankkeesta, AT

niin poliittisissa prioriteeteissa kuin jokapäiväisissä aktiviteeteissa. Se on tärkeässä asemassa yhteiskunnassamme ja vaatii esillä oloa ja tunnustamista. Toisin kuin nuorison vapaaehtoistoiminnassa, poliittisessa keskustelussa vapaaehtoistoiminnan hyödyt kuitenkin usein unohtuvat. Viimeaikainen kehitys on muuttanut tämän. Nykyisin se tunnustetaan aktiviteettityyppinä, joka yhdistää sukupolvia ja on hyödyksi molemmille – niin vapaaehtoisille kuin organisaatioille. Senioreiden vapaaehtoistoiminta tarjoaa uusia oppimismahdollisuuksia ja tukevat ikääntyvän väestön hyvinvointia ja yksityselämän tasapainoa. Senioreiden vapaaehtoistoimina epämuodollisen oppimisen tapana tarjoaa järjestöille vapaaehtoisia, jotka ovat omaksuneet kattavan asiantuntemuksen ja kokemuksen elämänsä aikana.

Usein ihmiset osallistuvat vapaaehtoistoimintaan ollakseen hyödyksi yhteisössään tai tietyissä hankkeissa, joita he haluavat tukea. He haluavat ehkä myös oppia ammatin, tuntea olevansa osa yhteisöä tai pysyä aktiivisena. Vapaaehtoistoiminta on myös perinteisesti ollut kansalaisosallistumisen perusta. Viime aikoina päättäjät ovat suosineet vapaaehtoistoimintaa menetelmänä kehittää ja ylläpitää kykyjä ja taitoja, tai merkittävänä aktiivisen ikääntymisen strategioiden välineenä.

On hyväksytty tosiasia, että kun ihmiset toimivat yhdessä ja osallistuvat uusiin tehtäviin ja kokemuksiin kollektiivisesti, he oppivat aina yhdessä

Eri ikäryhmien vapaaehtoisten pilotointi, IT

ja toisiltaan. Vapaaehtoistoimintaa pidetään siksi merkittävänä epämuodollisen opetuksen areenana. Vapaaehtoistoiminnan arvokkain vaikutus oppimiseen perustuu uuden sosiaalisen osallistumisen kokeiluun, monipuolisten pehmeiden taitojen soveltamiseen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien ja arvojen kohtaamiseen.

Kokemukset

”Tell me and I’ll forget, show me and I’ll remember, involve me and I will understand” (Kerro minulle, ja unohdan, näytä minulle, ja muistan, osallista minut, ja ymmärrän). Tämä tunnettu sanonta tiivistää sen yleisesti hyväksytyn totuuden, että kokemuksesta oppiminen, oppiminen tekemällä, on tehokkain tapa kehittää kompetenssia tai hankkia uusi taito.

Vapaaehtoistoiminta käsittää pääosin kokemuksia, tilanteita, joissa ihmiset tekevät jotain. Vahvin

yksittäinen syy tai motiivi vapaaehtoistoimintaan ei ole näennäinen halu oppia, vaikka oppimista varmasti tapahtuu. Auttamalla muita, osoittamalla valmiutta uusille kokemuksille, ottamalla vastaan uusia haasteita ja hakemalla muutosta ihmiset hankkivat uusia kokemuksia ja oppivat siten jotain uutta tai kehittävät heillä jo olevaa kompetenssia. Nämä kokemukset voivat olla muodollisia joko oppimisaktiviteetteina, niin kutsuttuina ei-muodollisina oppimismahdollisuuksina, joihin vapaaehtoinen tarkoituksellisesti osallistuu tavoitteenaan oppiminen, tai tarkoituksettomana ja epämuodollisena oppimisena, niin kutsuttuina epämuodollisina oppimismahdollisuuksina, joita ei ole käsitteellistetty oppimistulosten osalta. Erityisesti viimeksi mainitut kokemukset olivat tärkeitä RIVER-metodologian kehittämisessä.

Kummassakaan tapauksessa vapaaehtoiset eivät yleensä saa todistusta oppimisestaan. RIVER korjaa suuren puutteen.

Tulokset

Vapaaehtoistoiminnalla voi olla monia tuloksia, välittömästä avusta ja konkreettisesta tuesta vaikeammin mitattavissa tai nähtävissä oleviin tuloksiin ilmastomuutosta tai kulttuurisia etuja koskien. Oppimisella vapaaehtoistyön kautta on osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia ikääntyneiden ihmisten terveydelle. Survey of Health Ageing and Retirement in Europe (SHARE) -tutkimuksen tieto-

jen mukaan vapaaehtoistoiminnan ja subjektiivisen hyvinvoinnin (terveys, tyytyväisyys elämään, odotetavissa oleva elinikä) välillä on positiivinen suhde. Lisäksi on näyttöä siitä, että se ehkäisee masennuksen alkamista kaikenikäisillä.

Näiden subjektiivisten tulosten lisäksi, joita on vaikeampi mitata lyhyellä tai keskipitkällä aikavälillä, vapaaehtoistoiminta voi johtaa tuloksiin hyvin konkreettisella tasolla, olipa oppiminen suunniteltua tai ei. Tällaiset tulokset, jotka on tunnistettu eri tutkimuksissa ja joita ennustetaan viimeaikaisissa poliittisissa asiakirjoissa, liittyvät henkilökohtaisten kielellisten, sosiaalisten ja kulttuurienvälisten taitojen ja kompetenssien lisääntymiseen, lisääntyneisiin aktiivisen kansalaisuuden kykyihin tai vahvistuneeseen rajat ylittävän vapaaehtoistoiminnan näkymään Euroopassa ja globaalilla tasolla.

Tällaisia tuloksia tunnustetaan harvoin muodollisesti todistuksella, vaikka tulokset ovat näkyviä.

Edellä mainitut viisi käsitettä yhdistetään lopulta RIVER-metodologiaksi, kuten kuvattu tässä julkaisussa.

4.3 Pilotointikokemukset

RIVER-metodologiaa testattiin 5 eri maassa (Itävalta, Suomi, Saksa, Unkari ja Italia) 13 pilotointihankkeessa, joissa 27 iäkästä vapaaehtoista toimi sukupolvien välisissä yhteyksissä.

Viidessä kumppanimaassa pilotoiduilla hankkeilla oli eri ominaisuuksia.

Pilotointihanke, AT, tekijänoikeus: Wiener Wohnen

Itävallassa kumppanijärjestö pilotoi RIVER-metodologian 4 eri hankkeessa: iltapäivätoimintakeskus 6–15-vuotiaille, jossa iäkkäät vapaaehtoiset työskentelevät mentoreina; kunnan asunto, jossa asukkaat osallistuvat terveyttä edistäviin aktiviteetteihin, jotta heistä tulisi ”terveyden puolestapuhujia”; kansainvälinen kouluhanke, jossa opiskelijoille (15–19-vuotiaat) tarjotaan yrittäjyyden koulutusohjelmia eläkkeelle siirtyneiden

ammattilaisten toimiessa vapaaehtoisina ulkoisina konsultteina; partiojärjestö, jonka iäkkäät vapaaehtoiset tukevat eri asioiden hallintaa, kuten paikallisten partiotöiden hoitamista, talousasioiden hoitamista ja tapahtumien järjestämistä.

Suomessa kumppanijärjestö pilotoi RIVER-metodologian 2 hyvin erilaisessa hankkeessa. Ensimmäisessä hankkeessa tavoitteena oli luoda verkosto jo yrittäjinä toimivista maahanmuuttajista tai niistä, jotka haluavat perustaa oman yrityksen. Verkoston luomisesta ja käynnistämisestä vastasi kaksi henkilöä: keski-ikäinen yrittäjä, joka tuntee yritysmaailman hyvin, ja nuori yrittäjä, joka hallitsee sosiaalisen verkostoinnin menetelmät. Toinen hanke toteutettiin 2-päiväisen Helsingin kulttuurifestivaalin aikana, ja vapaaehtoiset osallistuivat näyttelysosaston valmisteluun ja toimittamiseen sekä paikallisen voittoa tavoittelemattoman järjestön toimintaan.

Saksassa kumppanijärjestö pilotoi RIVER-metodologian 4 eri hankkeessa: urheilukerho, jonka 70-vuotiaan vapaaehtoisen puheenjohtajan oli jätettävä paikkansa nuoremmalle miehelle, joka oli myös vapaaehtoistyöntekijä; yhteisöalo, jossa minkä tahansa ikäiset voivat työskennellä tai asua yhdessä muutamia viikkoja tai pitempiaikaisesti; alueellinen vapaaehtoispalokunta, joita Saksassa hoitavat eri-ikäiset vapaaehtoiset; vanhusten hoi-

Kuva iäkkäiden vapaaehtoisten valokuvauksen vaihtoprojektista, HU

tokoti Göttingenissä, jossa henkilöstön antaman virallisen ohjelman lisäksi tarjotaan monia vapaaehtoisten tukemia tai suoraan järjestämiä aktiviteetteja.

Unkarissa kumppanijärjestö pilotoi RIVER-metodologian senioreiden vapaaehtoisten vaihtoprojektissa. Unkarilaiset ja saksalaiset seniorit osallistuivat vaihtoon, jonka aikana he ottivat valokuvia näyttelyä varten. Osana vapaaehtoistyötä he myös kertoivat paikallisille lähettäjälleen sosiaalisesta ja populaarikulttuurista epämuodollisissa tilaisuuksissa. Vapaaehtoistyöntekijät toimivat kulttuurienvälisten opintojen ja näyttelyn järjestäjinä tapahtuman aikana.

Italiassa kumppanijärjestö pilotoi RIVER-metodologian 2 eri hankkeessa: tiettyihin kompe-

tensseihin painottuva koulutuskurssi ja harjoittelu kaikenikäisille vapaaehtoisille tavoitteena keskittyä siihen, missä määrin päivittäisen vapaaehtoistyön ja koulutuskokemusten yhdistäminen voisi parantaa iäkkäiden vapaaehtoisten kykyä avustaa järjestössään; kansainvälinen vaihto yli 50-vuotiaille iäkkäille vapaaehtoisille, joilla oli mahdollisuus oppia tiettyjä pehmeitä taitoja ja jakaa oppimiskokemuksensa nuorten kouluttajien kanssa.

4.3.1 Pilotoinnin rakenne

Jokaisella pilotointihankkeella oli omat erikoisominaisuutensa, mutta jokaisessa maassa kumppanijärjestö suunnitteli toimintansa samaa sovittua kolmiosaista mallia noudattaen:

1. **Valmistelu:** Valmisteluvaihe tapahtui syyskuun 2012 ja huhtikuun 2013 välillä, ja kukin projekti kesti noin 2–3 kuukautta. Tänä aikana **vapaaehtoiset ja heidän fasilitaattorinsa tutustuivat hankkeeseen ja RIVER-menetelmän tavoitteisiin soveltaen valmennussuosituksia**, jotka hankkeen kumppanit olivat kehittäneet. Tämä tehtiin henkilökohtaisilla tapaamisilla, joista kukin kesti noin 1,5 tuntia.
2. **Vapaaehtoisaktiiviteetti:** Vapaaehtoisaktiiviteetit aloitettiin joulukuun 2012 ja helmikuun 2013 välillä (lukuun ottamatta Unkaria, jossa vaihe aloitettiin jo lokakuussa 2012) ja lopetettiin lähes joka kumppanimaassa toukokuussa 2013.

Toiminnan kesto oli keskimäärin 5 kuukautta. Arviointi sisältyi tähän ajanjaksoon. **Kumppanit valitsivat kompetenssien arviointiin kaksi päivää, joista toinen sijoittui pääasiassa raportointijakson alkuun ja toinen sen loppuun.** Kumppanien käyttämistä arviointimenetelmistä riippuen tähän tehtävään käytettiin keskimäärin 2,5 tuntia kokousta kohden.

- 3. Arviointi:** Pilotointijakson lopussa kaikki osallistujat (vapaaehtoiset ja vapaaehtoistoiminnan fasilitaattorit) osallistuivat lyhyeen arviointiin, jossa annettiin palautetta RIVER-metodologiasta.

4.3.2 Vapaaehtoisten kompetenssien arviointi

5 eri maassa toteutettuihin hankkeisiin osallistui monia iäkkäitä vapaaehtoisia, joiden yleisprofiili oli 57–73-vuotias eläkkeelle siirtynyt mies tai nainen. Poikkeuksena oli Suomi, jossa kumppanijärjestön pilotointihankkeiden vapaaehtoiset olivat hieman muita nuorempia, 33–48-vuotiaita, joiden lisäksi 2 vapaaehtoista oli iältään 20–30 vuotta.

RIVER-kumppanit sopivat arvioivansa kunkin maan jokaisen vapaaehtoisen tiettyä ”sukupolvien välisen yhteistyön” kompetenssia. Sen vertailujärjestelmän kehittivät kumppanijärjestöjen konsortio hankkeen ensimmäisen vuoden aikana. Sen jälkeen jokaisella kumppanilla oli mahdollisuus arvioida kunkin vapaaehtoisen yksi lisäkompetenssi. Vertailujärjestelmät kehitettiin seuraaville kompetensseille: kulttuurienvälinen viestintä, tiimi-

työskentely, virtuaalinen viestintä, päätöksenteko, ongelmanratkaisu ja moninaisuuden johtaminen.

Kaikissa maissa arvioitiin iäkkäiden vapaaehtoisten tietyn kompetenssin parantuminen.

Kaikki kehittivät taitojaan hankkeiden aikana, ja alkua- ja loppuarvioinneissa ilmeni joissakin tapauksissa huomattavia parannuksia, kun taas joissakin tapauksissa parannukset olivat pieniä tai heikommin havaittavissa.

Useimmissa tapauksissa iäkkäät vapaaehtoiset osoittivat suurempaa annettujen tavoitteiden saavutuskykyä ja vahvaa kykyä työskennellä nuorten kanssa. He asettuivat samalle tasolle nuorten kanssa ja olivat hyviä kuuntelijoita, joiden tarkoituksena ei ollut pelkästään neuvojen antaminen, vaan uusien asioiden oppiminen.

4.3.3 Metodologia ja arviointiprosessi

Arviointiprosessin aikana 5 pilotointikumppania käytti useita arviointivälineitä (suluissa on kutakin arviointivälinettä käyttäneiden maiden määrä): henkilökohtaiset haastattelut (3), itsearviointi (3), kohderyhmät (2), havainnointi (2), harjoittelukursit (1), tarinoiden kertominen (1), kysely (1), ongelmanratkaisuprosessien ruudukot (1), ulkoinen vertaisarviointi (1), roolileikki (1).

Joissakin hankkeissa oli useita suunnittelematomia tilanteita, joissa kumppanijärjestöjen oli autettava vapaaehtoisia (tapaaminen tai puhelu) itsearviointiprosessissa, tarkennettava erityistarpeita tai

vastattava kysymyksiin. Nämä olivat myös mahdollisuuksia tehdä ennakoimaton arviointi.

Yksi Unkarin RIVER-kokemuksen mielenkiintoinen seikka oli valittu arviointimenetelmä, ”**3 tuolin tarinankerronta**”: Vapaaehtoisia pyydettiin kertomaan joistakin tietyistä menneisyyden tapahtumista, joissa he olivat osoittaneet, että heillä oli arvioitu taito. Riippuen siitä, millä tuolilla he istuivat, he kuvasivat tapahtuman tiettyjä näkökulmia (aktiivinen, emotionaalinen tai kognitiivinen). 3 tuolia auttavat keskittymään tarinan eri näkökulmiin. Fasilitaattori oli vieras ja saattoi kysyä ratkaisukeskeisiä kysymyksiä. Prosessin viimeisenä vaiheena oli ”kognitiivinen tuoli”, jolla vapaaehtoiset voivat antaa yleiskuvauksen tilanteestaan kyseisessä tapahtumassa. Tästä arviointivälineestä pitivät erityisesti hankekumppanien konsortio, koska se toimi hyvin vapaaehtoisten kanssa, erityisesti 3 oppimisen ulottuvuuden erottamisessa (aktiiviteetti, affektiivinen, kognitiivinen). Se sisällytettiin RIVER-metodologian arviointivälineiden luetteloon.

Myös suomalaisesta kokemuksesta voidaan mainita ”**kohderyhmä**”-arviointimenetelmä, joka todettiin tehokkaaksi, koska toisen vapaaehtoisen kommentit saivat usein toisen vapaaehtoisen pohtimaan ja antamaan kommentteja, jolloin he tukivat toisiaan arviointiprosessissa.

Kaikissa hankkeissa ilmapiiri oli yleisesti positiivinen ja vuorovaikutuksen laatu hyvä. Mitään konfliktiin johtaneita ongelmia ei ollut, kukaan vapaa-

ehtoista ei valittanut metodologian käytöstä tai epäillyt sen arvoa. Toinen yleinen ominaisuus monissa hankkeissa oli eläväinen ja mukava ilmapiiri lopputapaamisessa.

4.3.4 Metodologian saavutukset

Hyödyt vapaaehtoisille

■ Tietoisuus oppimisesta

RIVER-metodologian välittömin saavutus joillekin senioreille oli yleinen oivallus, että vapaaehtoistoiminta saa aikaan oppimista. RIVER antoi heille mahdollisuuden nähdä itsensä oppijoina, ei pelkästään muita auttavina vapaaehtoisina. Se avasi mahdollisuuden itsearviointiin tilanteessa, jossa toiminta on yleensä tavallisempaa kuin pohdinta. Kaikissa tapauksissa painotus ja vapaaehtoistoiminnan päämotivaatio oli itse toiminta, ei kompetenssien omaksuminen ja mitaaminen.

Lisäarvona itävaltalaisien vapaaehtoisten arvioinnin ja pohdinnan aikana vapaaehtoiset oivalsivat, miten rikas elämäkokemus heillä oli, ja mitä elämänsä aikana hankkimiaan taitoja RIVER toi näkyviin.

■ Lääkkäiden vapaaehtoisten sertifioinnin tarkoitus

RIVER-metodologian viimeinen osa, jonka lopuksi myönnettiin todistus, ei ollut yhtä tärkeä senioreille kuin se yleensä on muille kohderyhmille,

kuten nuorille. Todistusta pidettiin kiinnostavana ja houkuttelevana vapaaehtoisille itselleen ja heidän lähipiirilleen (perhe ja ystävät), tapana tehdä oppimisesta näkyvää. Tätä tarkoitusta varten tulosten visualisointi vaikutti olevan tärkein osa ja peruste todistuksen olemassaololle.

■ *Nuorten vapaaehtoisten sertifiointin tarkoitus*

Pilottihankkeissa, joihin sisältyi sukupolvien välinen oppimisen osa, RIVER-metodologian kanssa tekemisissä tai sitä käyttäneet nuoret vapaaehtoiset olivat senioreita paljon kiinnostuneempia saamaan lopputodistuksen. Pääerona senioreihin oli se, että nuoret aikoivat käyttää todistusta tiettyyn, konkreettiseen tarkoitukseen, kuten työpaikan hakemiseen tai opiskelumahdollisuuteen. Tämä voi koskea erityisesti nuoria, joilla ei ole aiempaa työ- tai harjoittelukokemusta, ja jotka haluavat päästä työmarkkinoille.

■ *Motivaatio ja sitoutuminen*

RIVER-metodologian käyttö vapaaehtoistoiminnan pilottihankkeissa lisäsi senioreiden motivaatiota sitoutua aktiivisesti itse toimintaan ja, toisella tasolla, vapaaehtoisjärjestöön. Joissain tapauksissa he oppivat tuntemaan paremmin roolinsa vapaaehtoisina ja halukkuutensa ottaa vastaan enemmän vastuuta hankkeessa tai järjestössä. Toisissa tapauksissa RIVER-metodologian avulla saavutettu tietoisuus oppimisesta tarjoaa

henkilökohtaisempia syitä motivaatiolle auttaa muita vapaaehtoistoiminnan kautta ja pysyä (tai alkaa) aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Hyödyt vapaaehtoisjärjestöille

Kaikki kumppanijärjestöt olivat samaa mieltä RIVER-metodologian absoluuttisesta arvosta parantaa vapaaehtoistoiminnan suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja päivittämisen valvonnan laatua.

■ *Pohdinta vapaaehtoistoiminnan lisäosana*

RIVER-metodologia tarjosi mahdollisuuden pohdinnalle ja arvioinnille hankkeessa, mikä ei ole yhtä säännöllistä vapaaehtoistoiminnassa kuin se on muodollisissa ja ei-muodollisissa opetustilanteissa. RIVER-menetelmän yhtä tai useampia kompetensseja koskevan rakenteen ja erityismetodologian ansiosta vapaaehtoistoiminnan vaikutusta vapaaehtoiseen voidaan tarkastella ja mitata hyvin täsmällisesti. Yleisen näkökulman sijaan voidaan tarkastella valittuja kompetensseja, jotka voivat myös auttaa arviointia johtavaa fasilitaattoria.

■ *Hankkeen suunnittelun parantaminen*

Arviointiprosessin tulokset tuovat vapaaehtoisen vahvuudet ja heikkoudet paremmin esille. Tämä voi auttaa mukauttamaan tulevaa vapaaehtoistoimintaa vastaamaan vapaaehtoisen

kompetensseja ja sitä, mitä hän haluaa oppia, ja valitsemaan sopivan vapaaehtoisen tiettyyn tehtävään. RIVER tarjoaa avustajille ja hankkeen koordinaattoreille mahdollisuuden ottaa tarkasti huomioon ne perustaidot, joita vapaaehtoisilta vaaditaan tiettyssä tehtävässä. Myös vapaaehtoisten jatkokoulutus- ja valmennustarpeet tulevat paremmin esille.

■ *Tiedon siirrettävyys muihin konteksteihin*

Jos vapaaehtoisjärjestö on uusi tai kokematon hankkeiden koordinoinnissa ja vapaaehtoisten johtamisessa, RIVER voi toimia apuna ja inspiraation lähteenä. Siten henkilöstö ja koordinaattorit voivat suunnitella ja valvoa muita aktiviteetteja paremmin, olivatpa ne vapaaehtoisia tai eivät, keskittymällä esimerkiksi vaikutukseen, osallistujien henkilökohtaiseen kehitykseen sekä arviointiin (nämä prosessit eivät ole kovin laajalti käytettyjä vapaaehtoistoiminnan alalla).

■ *Vapaaehtoistoiminnan epämuodollisten oppimistulosten tunnustaminen*

Pilottihankkeiden fasilitaattorit mainitsivat, että osoittamalla tiettyjen, määritettyjen kompetenssien kehittymisen selvillä indikaattoreilla RIVER-metodologia auttaa tunnustamaan ei-muodollisten ja epämuodollisten oppimismahdollisuuksien arvon, erityisesti kansallisissa/alueellisissa konteksteissa, joissa annetaan usein etusija

muodolliselle opetukselle. Siitä voi muodostua tehokas tunnustamisen väline instituutioille ja päätöksentekojärjestelmille, ja se voi myös houkutella enemmän vapaaehtoisia.

4.3.5 Kohdatut haasteet

■ *Vertailujärjestelmän käyttö*

Fasilitaattorit kertoivat, että yksi RIVER-metodologian haastavimmista puolista oli tietyn kompetenssin vertailujärjestelmän luonti tai mukauttaminen kohderyhmän/yksilön ja ympäristön mukaan. Erityisen vaikeaa varsinkin kokemattomille arvioijille oli erottaa kolme ulottuvuutta selvästi (kognitiivinen, aktiviteetti, affektiivinen) ja valita vapaaehtoiselle oikea arviointimenetelmä ympäristön sekä käytettävissä olevien aika- ja henkilöresurssien mukaan.

■ *Vapaaehtoisten motivointi*

Toinen yleinen haaste oli iäkkäiden vapaaehtoisten motivoiminen arviointiprosessin suorittamiseen, joka olisi ollut hyödyllistä. Iäkkäät vapaaehtoiset näkivät hyödyt vain hyvin yleisellä tasolla, pikemminkin kuin pelin pelaamisen tuloksina tai jonkun toisen auttamisena kuin todellisena henkilökohtaisena kehittymismahdollisuutena. Tämä voi liittyä myös yleisesti vapaaehtoistoiminnan näkemiseen ”avun tarjoamisena” eikä oppimisprosessina.

■ *Ajanhallinta*

Monissa hankkeissa vapaaehtoisten valintaan kului paljon odotettua enemmän aikaa, minkä vuoksi arviointivaiheessa oli hankalaa löytää aika kaikille vapaaehtoisille tiedottamista ja opastamista varten (erityisesti itsearviointinissa). Unkarilainen kumppani huomasi lisäksi, että vapaaehtoistoiminnan ajanjakso (3 viikkoa) oli liian lyhyt ”sukupolvien välisen yhteistyön” kehittymisen tehokkaaseen arviointiin.

■ *Painopisteen siirtyminen vapaaehtoistoiminnan aikana*

RIVER-metodologian toteuttaminen vei joskus vapaaehtoisten ja avustajien huomion ja ajan pois todellisesta hankkeesta. Alkuarviointin jälkeen ja vapaaehtoistoiminnan oppimiskokemuksena näkevän uuden lähestymistavan vuoksi vapaaehtoiset keskittyivät joskus paljon enemmän oppimisprosessiin kuin hankkeen sisältöön. Fasilitaattorit, jotka eivät olleet ulkoisia, vaan osallistuivat hankkeen suunnitteluun ja koordinoitiin, havaitsivat saman suuntauksen.

■ *Itsearviointi*

Nyky-yhteiskunnassa seniorit eivät ole yhtä tottuneita itsearviointiin tai yhtä suuntautuneita kompetenssien kehittämiseen ei-oppimis- tai ei-työskentely-ympäristöissä kuin nuoremmat sukupolvet. Joissakin tapauksissa senioreiden kanssa

oli vaikea käyttää itsearviointimenetelmää ilman fasilitaattorin tukea.

■ *Jatkuvat vapaaehtoisaktiviteetit*

Saksalainen kumppani huomasi erikoisen esteen, joka on syytä mainita: Niille vapaaehtoisille, jotka olivat jo työskennelleet useita vuosia samalla alalla, oli hyvin vaikeaa erottaa konkreettista aktiviteettia vapaaehtoistoiminnan päivittäisestä rutiinista. Myös itävaltalainen kumppani koki ongelmia sopivien osallistujien löytämisessä pilotointivaiheessa, sillä useimmat vapaaehtoiset työskentelivät hankkeissa, jotka olivat jo alkaneet ennen RIVER-metodologian pilotointivaihetta.

■ *Todistuksen antaminen*

Todistuksen saaminen motivoi vapaaehtoisia osallistumaan arviointiprosessiin. Pienillä järjestöillä ei kuitenkaan ole tarvittavia henkilö- ja aikaresursseja hyvin yksityiskohtaisen ja monimutkaisen sertifiointiprosessin toteuttamiseen käytännössä. Tämä voi myös heikentää arvioijien motivaatiota.

4.4 Suositukset RIVER-metodologian käyttöön

Pilotointivaiheen tulosten pohjalta RIVER-kumppanit ottivat käyttöön ja kehittivät lopputuotteet vastaamaan vapaaehtoissektorin spesifisyyksiin ja kohdattuihin haasteisiin. Kumppanit

mukauttavat joidenkin, useimmin vapaaehtoishankkeissa kehitettävien kompetenssien vertailujärjestelmät vapaaehtoissektoriin, ja ne sisällytettiin **RIVER-oppaaseen**. Lisäksi RIVER-oppaan liitteeksi fasilitaattoreille laadittiin tarkat **valmennussuositukset** vapaaehtoisten kanssa työskentelyyn sekä konkreettiset ja tehokkaat arviointimenetelmät ja lyhyiden arviointitekstien kirjoitusohjeet.

Monikansallisissa hankkeissa isäntä- tai lähetävä kumppani voi joissain tapauksissa osallistua myös alku- ja loppuarviointivaiheisiin tai oppimisprosessin valvontaan toiminnan aikana. **Koulutuskonsepti** antaa yksityiskohtaisia tietoja ja suosituksia RIVER-metodologian esittelyyn ”tulokkaille” tai metodologian käytön opettamiseen muille.

Kumppanien mielestä täydellisen metodologian kestävyys takaamiseksi viimeiseen vaiheeseen asti sertifiointimenetelmän tulisi olla helppokäyttöinen, helposti saatavilla ja käyttäjäystävällinen, ja sen mukana tulee olla yksityiskohtainen käyttöopas.

RIVER-metodologian käyttäjille suositellaan seuraavien näkökulmien huomioon ottamista metodologian toteuttamisessa:

- Kohteen kiinnostuksen ja motivaation herättämiseksi oppimisen arviointia kohtaan tulee luoda tuottava ja keskittyvä ympäristö, **RIVER-menetelmän hyödyt tulisi selittää selvästi ja tarkasti** niin järjestöille (kun tietoa RIVER-menetelmästä siirretään muille) kuin vapaaehtoisille (kun RIVER-menetelmää käytetään suoraan).

- Jos RIVER edellyttää aikaa ja resursseja, joita on vain niukasti vapaaehtoisjärjestöissä, on hyvä toteuttaa **arvioinnit vapaaehtoisten ryhmissä** yksilöiden sijaan. Siitä huolimatta ja erityisesti ikääntyneiden tapauksessa ensimmäiseen vapaaehtoisen ja arvioijan tapaamiseen tulee käyttää riittävästi aikaa aina, kun sitä vaaditaan vapaaehtoisen henkilökohtaisten tarpeiden vuoksi. Vapaaehtoinen voi tarvita aikaa tarinansa ja motivaationsa selittämiseen, ja hänellä voi haluta tuntea olevansa tunnustettu ja arvostettu sekä tulla otetuksi vastaan positiiviseen ilmapiiriin ilman ajatusta ”arvioinnista testauksena”.
- RIVER voi olla tehokkain **yli kolme viikkoa kestäväälle vapaaehtoistoiminnalle**, sillä tällöin kompetenssien kehittymisen havaittavuus kasvaa ja arvioitavuus helpottuu.
- RIVER-menetelmällä arvioinnista ei saa tulla vapaaehtoistoiminnan pääosaa tai tapaa ohjata hankkeen toteutustapaa, vaan se tulee pitää aina **vapaaehtoistoiminnan toissijaisena näkökulmana**, joka tukee oppimis- ja tunnustamisprosessia. Tämä tarkoittaa myös sitä, että arviointiin pitäisi käyttää mahdollisimman vähän aikaa säilyttämällä kuitenkin hyvä laatutaso, jotta painopiste on itse vapaaehtoistoiminnalla. Arviointitapaamisten **ajan vähentämisen** on myös havaittu pitävän vapaaehtoisten arviointiprosessin motivaation korkealla Suomen pilotoinnin tapauksessa: Jotkut vapaaehtoiset kokivat

investoinnin tuoton olevan tämän ansiosta suuri, ja he näkivät RIVER-prosessin hyödyt positiivisemmassa valossa.

- Kun vapaaehtoiset eivät ole tottuneet **itsearviointiin** tai yleisesti kompetenssin arviointiin, fasilitaattorin **ulkoisen tuen ja avun** ansiosta moni iäkäs vapaaehtoinen oppi vähitellen itsearviointiprosessin. Esimerkiksi pilotointivaiheiden aikana oli avuksi, kun fasilitaattori osoitti joitakin parannuksia tarkkailtuaan vapaaehtoista työssään. Vapaaehtoiset saattoivat sitten vahvistaa nämä parannukset.
- RIVER on sovellettavissa tehokkaimmin aktiviteetteihin, joilla on **tietyt alku- ja loppupisteet**, jotka osoittavat selvästi ajan ja toimet, joita vapaaehtoisen tulisi ajatella loppuarvioinnissa. Näin selkeä aikataulu voi myös auttaa vapaaehtoisia, erityisesti senioreita, erottamaan vapaaehtoishankkeen aikana tapahtuneen oppimisen ja aiempien elämäkokemusten (mukaan lukien vapaaehtoistoiminnan) aikana tapahtuneen oppimisen toisistaan.
- **Fasilitaattoreilla**, jotka käyttävät RIVER-menetelmää, tulisi mieluiten olla aiempaa arviointi- ja avustuskokemusta, ja heidän tulisi olla mukana vapaaehtoishankkeen toiminnassa, jotta he voisivat tunnistaa paremmin ominaisuuksia, jotka muuttuivat iäkkäiden vapaaehtoisten kompetenssissa hankkeen aikana.

- RIVER-metodologiaa tulisi käyttää riippumatta siitä, minkä ikäinen vapaaehtoinen on: siitä voi olla merkittävää hyötyä **nuorille vapaaehtoisille**, ja se voi olla erittäin hyvä menetelmä niille, jotka voivat käyttää todistusta työnhakuun tai tulevaan koulutukseen/opiskeluun.

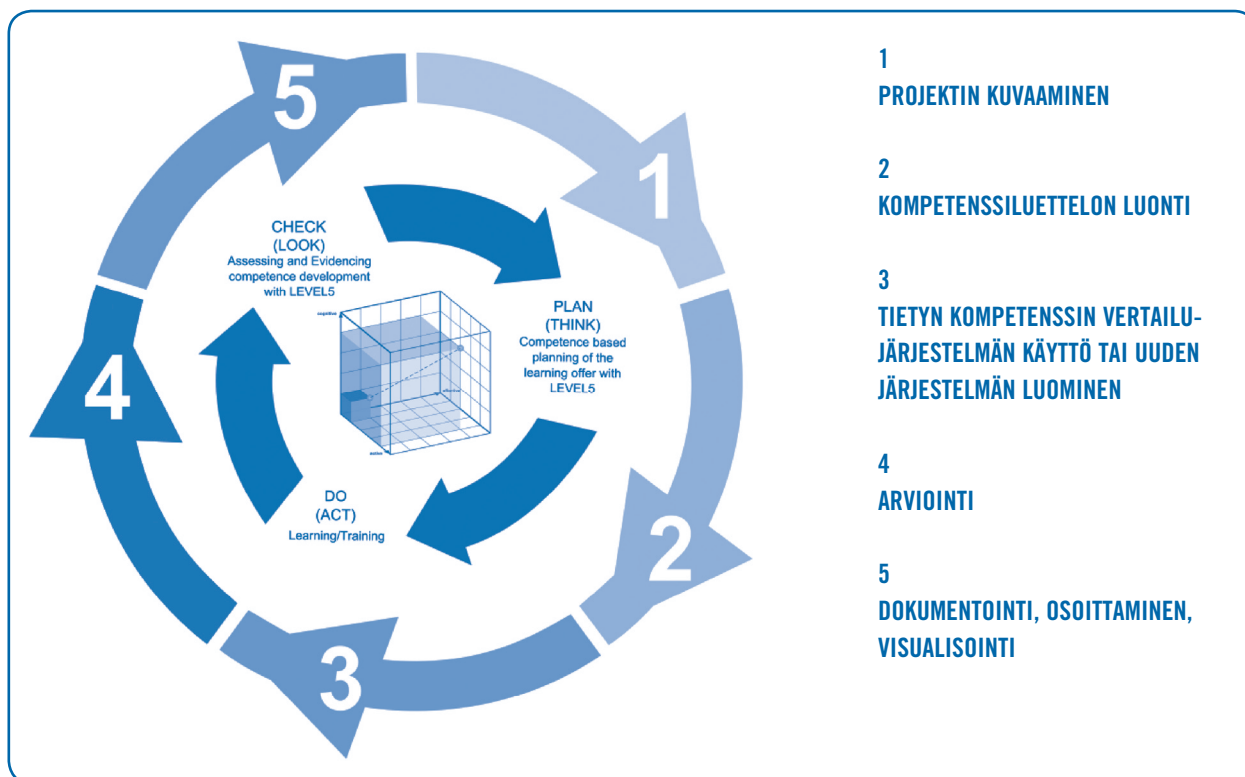
Seuraavassa luvussa annetaan yleiskuva 5-vaiheisesta RIVER-prosessista, ja sitä havainnollistetaan tapaustutkimuksen avulla.

5. RIVER – VAPAAEHTOISTOIMINNASSA TAPAHTUNEEN OPPIMISEN TUNNUSTAMINEN

LEVEL5-lähestymistapa perustuu viisivaiheiseen menetelmään, joka alkaa oppimisprojektin kuvauksella ja päättyy oppimistulosten osoittamiseen sekä oppijoiden ja oppimisprojektien validointiin. Menetelmää tukee ohjelmisto, joka myös mukautettiin RIVER-hankkeessa validointiprosessin tarpeisiin vapaaehtoistoiminnassa.

RIVER-hankkeessa viisi vaihetta ja dokumentoinnin mallit on **mukautettu vapaaehtoissektoria varten**. Tässä luvussa kukin vaihe kuvataan lyhyesti, ja **tapaustutkimus auttaa havainnollistamaan metodologian käytännön toteutusta**.

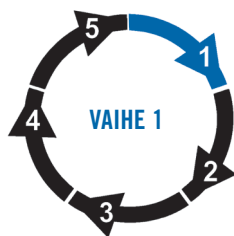
Yksityiskohtainen kuvaus RIVER-metodologiasta on RIVER-oppaassa, joka on erillisellä CD-levyllä.

Kuva 2, lähde: 5-vaiheisen LEVEL5-menetelmän visualisointi

5.1 RIVER-menetelmän käytön viisi vaihetta – tapaustutkimus

VAIHE 1: Vapaaehtoishankkeen tai -aktiviteetin kuvaus

Ensimmäisessä vaiheessa vapaaehtoishanke tai -aktiviteetti kuvataan esimääritetyssä mallissa. Vapaaehtoissektorilla on kaksi vapaaehtoisaktiviteetin päätyyppiä:

- erityiset (senioreiden) vapaaehtoishankkeet, jotka on luotu tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä on näistä kahdesta helpompi tyyppi, sillä arviointiin käytettävissä olevat aikarajat on jo annettu
- parhaillaan käynnissä olevat senioreiden suorittamat vapaaehtoisaktiviteetit. Tämän tyyppisessä hankkeessa on tärkeää määrittää tietty aktiviteetti tai oppimistilanne, jotta arvioinnille luodaan aikataulu

Hankkeen kuvaukset sisältävät hankkeen tehtävän, tavoitteen, hankkeeseen osallistuvat vapaaehtoiset ja heidän ominaisuutensa. Ensimmäinen vaihe on ratkaiseva reunaehtoisten tuntemiselle, eli milloin vapaaehtoistyö tapahtuu, miten se toteu-

tetaan, ketkä ovat vapaaehtoisia, mikä heidän motivaationsa on ja miksi heidän kompetenssinsa validoidaan. Tässä vaiheessa myös määritellään, mitataanko koko ryhmän vai yhden henkilön kompetenssin kehittymistä. Erityisesti jos järjestö suunnittelee uutta vapaaehtoistoimintaa tai koulutusta vapaaehtoisilleen, voi olla hyödyllistä käyttää tavalista enemmän aikaa hankkeen kuvauksen mallin laatimiseen. Jos validointiprosessi koskee parhaillaan käynnissä olevaa aktiviteettia tai hanketta, lyhyen hankkeen kuvauksen kirjoittaminen ja oleellimmman tiedon lisääminen riittää.

Tapaustutkimus: Vapaaehtoishanke ”Business Angels”

Business Angels (BA) on senioriasiantuntijoiden ryhmä, joka toimii vapaaehtoisesti nuorten yrittäjien tukena heidän liiketoimintojensa kehittämisessä. Hanke toteutetaan Hannoverissa, Saksassa. Eläkkeelle siirtyneiden esimiesten ja muiden ammattilaisten liiketoimintakerho yhdessä hankkeen kehitysviiraston kanssa haki ESR:n rahoitusta nuorille yrittäjille. Toisin kuin muut ”mentorointihankkeet”, tällä hankkeella on vahva vapaaehtoistoiminnan ulottuvuus.

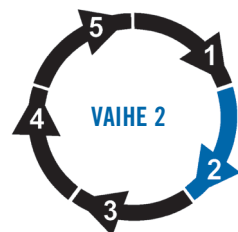
Vapaaehtoisten motivaationa on nuorten yrittäjien tukeminen. He haluavat jakaa kokemuksensa ja auttaa nuoria välttämään virheitä aloittaessaan omaa toimintaansa. He ovat usein myös kiinnostuneita tarkastelemaan yrityselämää eri näkökulmasta.

BA:t tapaavat nuoret yrittäjät säännöllisesti (kerran kuukaudessa) keskustellakseen liiketoiminnasta. Jokainen BA vastaa yhdestä yrittäjästä. Tapaamisten välillä yrittäjät raportoivat sovittuina aikoina, ja BA:t antoivat kommentteja.

Tavoitteena senioreiden kanssa toimivan vapaaehtoisjärjestön kompetenssien validoinnissa on Business Angelsien työn arvostus validoimalla heidän kompetenssinsa kehittyminen. He haluavat myös lisätä iäkkäiden vapaaehtoisten osallistumista hankkeeseen. Vapaaehtoistoiminnan fasilitaattori rouva Baker suorittaa validointiprosessin ja keskittyy arvioimaan yhtä vapaaehtoista, herra Adleria.

Malli "VAIHE 1: Hankkeen kuvaus" on RIVER-oppaassa

VAIHE 2: Aiheiden valinta – luettelo

Yksi **KOMPETENSSIEN JOUKKO** luodaan valitsemalla yksi tai useampi kompetenssi. Prosessia voidaan jatkaa kolmella eri tavalla:

1. Valitse yksi tai useampi seuraavassa luetelluista kompetensseista. Näille kompetensseille on käytettävissä esimääritetyt vertailujärjestelmät.
2. Valitse yksi tai useampi seuraavassa luetelluista kompetensseista ja määrittele ne kohderyhmän tarpeiden mukaan ylikirjoittamalla. Esimerkiksi **Joustavuus** voi olla **Ajanhallintaa koskeva joustavuus**.
3. Jos mikään esivalituista kompetensseista ei sovellu kohderyhmälle, valitse kompetenssi, jota ei ole luettelossa, mutta soveltuu kohderyhmälle. Tälle kompetenssille on laadittava uusi vertailujärjestelmä.

Valitsemisen lisäksi kompetenssille on annettava kuvaus. Miten määrittelet tiimityön, ongelmanratkaisun ja joustavuuden.¹

¹ Tämä auttaa sinua päättämään, onko tämä todella se kompetenssi, johon haluat keskittyä.

Tapaustutkimus:

Kompetenssin validointiprosessissa rouva Baker haluaa keskittyä aiheeseen ”Sukupolvien välinen yhteistyö”. Business Angels -hankkeen kontekstissa ”Sukupolvien välinen yhteistyö” ymmärretään kykyä toimia yhdessä eri-ikäisten ihmisten kanssa hyväksyen erilaiset työskentelytavat, eri tavat kommunikoida toistensa kanssa jne. Vapaaehtoiselle, herra Adlerille, mentorina toimi-

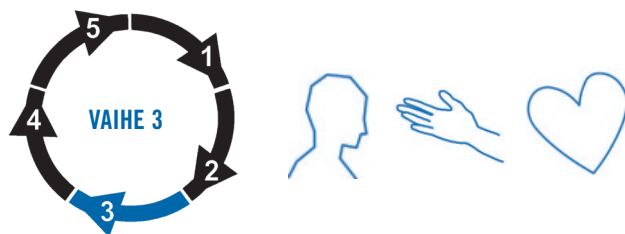
minen on täysin uutta, myös tässä ympäristössä, jossa hän on vuorovaikutuksessa nuorten kanssa yksilöllisessä ja ryhmätyössä. Aihe ”Sukupolvien välinen yhteistyö” näyttää, miten hän selviää kommunikoinnista eri tyyleillä, suhtautumistavoista, nuorten työskentelystrategioista, ja miten hän voi kehittää tätä kykyä vuoden aikana, jona hanke on käynnissä.

Malli ”VAIHE 2: Kompetenssien valinta” on RIVER-oppaassa

RIVER-konsortio kehitti luettelon aiheista, joihin voi olla hyödyllistä keskittyä vapaaehtoistoiminnassa:

Luettelo	<i>Määrittelemäsi kompetenssi</i>	<i>Kuvauksesi kompetenssille</i>
Sukupolvien välinen yhteistyö		
Kulttuurienvälinen viestintä		
Ongelmanratkaisu		
Tiimityö		
Virtuaalinen viestintä		
Moninaisuuden johtaminen		
Joustavuus		
Itsenäisyys		
Verkostoituminen		

VAIHE 3: Vertailujärjestelmän luominen

Vertailujärjestelmä kehitetään kolmen eri ulottuvuuden – kognitiivisen, aktiveettiin liittyvän ja affektiivisen – pohjalta viidelle kompetenssin tasolle.

Vertailujärjestelmä on taulukko, joka tarjoaa kuvauksen kompetenssin ominaisuuksista viitaten kolmen ulottuvuuden 5 kehitystasoon. Oppiminen tapahtuu aina kolmessa ulottuvuudessa, jotka ovat kognitiivinen ulottuvuus, johon sisältyy kaikki tietoon liittyvä, aktiivinen ulottuvuus ja affektiivinen ulottuvuus, joka koskee tunteita, kuten motivaatiota. On korostettava, että vertailujärjestelmä ei ole staattinen menetelmä, vaan sitä on mukautettava vapaaehtoisten kohderyhmälle. Arvioija voi muuttaa kuvauksia tietyn ympäristön tai tilanteen tarpeen mukaisesti.

RIVER-kumppanit mukauttivat ja kehittivät useita vertailujärjestelmiä vapaaehtoistoimintaympäristöjen mukaan. Voit luoda validointiprosessin mahdollisimman helposti käyttämällä jotakin kymmenestä kompetenssiluetteloiden mukaisesta valmiista vertailujärjestelmästä, jotka löytyvät RIVER-oppaasta.

Tapaustutkimus:

Rouva Baker valitsee Business Angels -hankkeen seniorivapaaehtoisen, herra Adlerin validointiprosessiin vertailujärjestelmän valitun ”sukupolvien välinen” -aiheen mukaan ja pitää sitä arviointiprosessin perustana.

Aluksi hän tutustuu tarkasti vertailujärjestelmään ja harkitsee vaiheittain, soveltuuko esimääritetty vertailujärjestelmä herra Adlerille vai vaativatko jotkut tasot uudelleenmäärittelyä. Tason rakenne on otettava huomioon. Tason kuvauksen tulee aina viitata kehitykseen.

Toisessa vaiheessa rouva Baker ajattelee useiden tasojen indikaattoreita. Jotkut indikaattoreista olivat helposti määriteltäviä, ja joissain tapauksissa hän ei ole varma oikeista indikaattoreista. Hän päättää käyttää herra Adlerin ensimmäistä arviointia indikaattorien määrittelyyn tasojen kuvauksille.

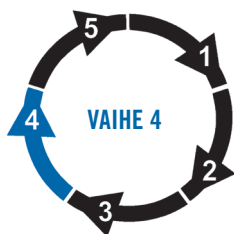
Kaikki VAIHEESSA 3 käytettävät 10 RIVER-vertailujärjestelmää ovat RIVER-oppaassa. Seuraavassa kuvassa on ”Sukupolvien välisen yhteistyön” vertailujärjestelmä, joka kehitettiin RIVER-hankkeessa.

TIETO				TOIMINTA	
L	Taso-määritelmät	Yksilöllinen kuvaus/ selitys	Indikaattorit (ESIMERKIT)	Tasomääritelmät	Yksilöllinen kuvaus/ selitys
5	Tietää mistä muualta (Kyky soveltaa)	Tietää miten soveltaa aikaisempia tietoja sukupolvien välisessä yhteistyössä ja kääntää mahdolliset konfliktitilanteet hyödyksi. Tunnistaa ja osaa soveltaa tämän yhteistyön mahdollisia hyötyjä eri tilanteissa.	Osaa esittää myös muille sukupolvien välisen yhteistyön hyödyt	Kehittäminen, rakentaminen ja muuntautuminen	Kyky kehittää ja tuoda esille sukupolvien välisen yhteistyön eri muotoja ja tapoja. Sopeutuu ja pystyy työskentelemään helposti vieraissa ja uusissa sukupolvien välisissä yhteistyötilanteissa. Ei koe ikäeroja rasitteena.
4	Tietää milloin (Tiedostaminen)	Osaa erottaa käytännössä mitkä erot tiedoissa, käyttäytymisessä ja asenteissa johtuvat sukupolvien välisistä eroista ja mitkä voivat muodostua todelliseksi haasteiksi. (Pyrkii ymmärtämään toisen sukupolven tunnepohjaisia kokemuksia tietyissä yhteyksissä (Tämä voi olla indikaattori?)	Osaa käyttää tietojaan konfliktien välttämiseen ja suoriutuksen tukemiseen.	Oivaltaminen ja toimiminen itsenäisesti	Omaa kyvyn kokeilla uusia strategioita ja toimintoja sukupolvien välisen yhteistyön tulokselliseksi edistämiseksi. Yrittää myös keksiä ja ehdottaa uusia tapoja hyödyntää tätä yhteistyötä.
3	Tietää miten	Tietää miten erilaiset sosiaaliset kuviot, kuten myös kulttuuriset, historialliset ja yhteiskunnalliset realiteetit vaikuttavat yksilöiden tapoihin ja elämäntyyliin luoden sukupolvien välisiä jännitteitä	Osaa selittää yhteyden tietyn iän ja käytöksen välillä.	Päätttäminen/valikoiminen	Kyky soveltaa ennalta tunnettua yhteistyötaktiikkaa samantyyppisissä tilanteissa sukupolvien rajat ylittäen
2	Tietää miksi (Ymmärtämisen alku)	Tiedostaa miksi erilaiset elämäkokemukset vaikuttavat toisen sukupolven ajatusmaailmaan ja käyttäytymiseen. Kyky tunnistaa erilaisia työskentely- ja kommunikaatiotyynejä ja syitä	Ymmärtää yhteyden tietyn iän ja käyttäytymisen välillä.	Tietojen käyttö/ mallintaminen	Kyky reagoida ja sopeutua tilanteisiin, joissa ilmenee sukupolvien välisiä eroja työskentelyssä ja kanssakäymisessä. Osaa ottaa neuvoja vastaan kaiken ikäisiltä
1	Tietää mitä	Tiedostaa sukupolvien välisen kuilun ja että eri sukupolvien edustajilla on erilaiset odotukset	Tietää miten määrittellä sukupolvi- konseptin	Ymmärtäminen	Ymmärtää eri sukupolvien erilaiset prioriteetit

Vaihe 3 Vertailujärjestelmä – The RIVER vertailujärjestelmä = Sukupolvien välinen yhteistyö

		VAIKUTUS		
	Indikaattorit (ESIMERKIT)	Tasomääritelmät	Yksilöllinen kuvaus/ selitys	Indikaattorit (ESIMERKIT)
	Osaa muodostaa ja johtaa tuloksellisesti eri sukupolvista koostuvaa ryhmää.	Sisäistäminen	On sisäistänyt sukupolvien välisen yhteistyön konseptin. Haluaa kehittää sukupolvien välistä yhteistyötä ja etsii uusia mahdollisuuksia työskennellä eri sukupolvien ja ikäluokkien kanssa.	Inspiroi ikäisiään sekä nuorempia, että vanhempia kollegoitaan kunnioittamaan muiden sukupolvien erityis/ ominaispiirteitä.
	Osaa johtaa jo toiminnsa olevaa eri sukupolvista koostuvaa ryhmää tehokkaasti.	Itsesäätely	Ei anna omien suunnitelmien ja asemansa vaikuttaa sukupolvien välisen yhteistyön laatuun ja tehokkuuteen.	Välttää konflikteja painottamalla sukupolvien välisen yhteistyön hyötyjä. Hyväksyy erilaiset ja yksilölliset tulokset eri osallistujilta.
	Osaa suhtautua ja reagoida tilanteen mukaisesti sukupolvien välisissä yhteistyötilanteissa	Arvostus	Arvostaa jokaisen sukupolven yhteistyöhön tuomaa panosta. Kokee sukupolvien moninaisuuden positiivisena voimavarana	Osoittaa arvostusta ja kykenee myötäelämään
	Tyypilliset käytösmallit harjoittelutilanteessa	Vastaanottavainen	On avoin ja kiinnostunut sukupolvien välisestä yhteistyöstä	Avoin ja kiinnostunut asenne muita sukupolvia kohtaan.
	Kyky havaita sukupolvien väliset erot	Itsesäätely	Tiedostaa sukupolvien välisen kuilun, peilaamatta kuitenkaan tilannetta omaan elämäänsä	Osoittaa ymmärtävänsä moniarvoisuutta

VAIHE 4: Arviointi

Vaihe 4 koskee mittaamista. Kompetenssit eivät ole staattisia, sillä ne kehittyvät oppiessa. Siksi, erityisesti henkilökohtaisia ja sosiaalisia kompetensseja validoitaessa, on tärkeää

osoittaa ja todistaa niiden kehittyminen, oppijan potentiaali (tässä yhteydessä vapaaehtoinen) kompetenssin suhteen. Siksi yritämme arvioida vapaaehtoisten kompetensseja vapaaehtoisaktiviteetin/hankkeen alussa ja lopussa.

Kompetenssien ja niiden kehittymisen arvioimiseen soveltuvia menetelmiä on monia.

Arviointiperiaate ja menetelmät tulee valita kontekstin ja tavoitteiden mukaan. RIVER-pilotoinnissa saaduista kokemuksista voidaan sanoa, että arviointivaihe on menetelmän monimutkaisin vaihe, koska on valittava sopiva arviointimenetelmä, joka soveltuu ympäristöön ja arvioitavaan henkilöön tai ryhmään. Henkilö- tai aikaresurssien rajoitus on toinen näkökulma, joka on otettava huomioon arviointivaiheessa.

Vapaaehtoisaktiviteettien ja hankkeiden RIVER-metodologian testaamisesta saatujen kokemusten pohjalta RIVER-kumppanit määrittivät 5

arviointimenetelmää/-välinettä, jotka vaikuttavat soveltuvan parhaiten vapaaehtoissektorille:

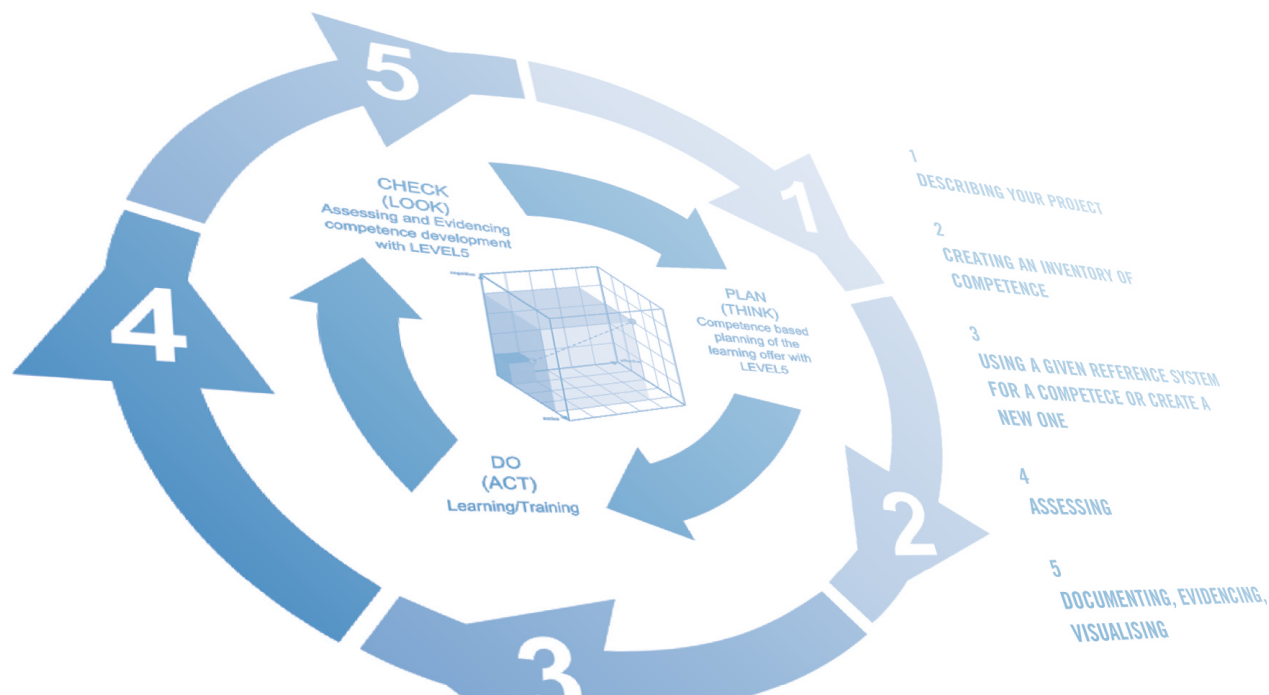
- 1. Itsearviointi:** Vertailulistan avulla vapaaehtoiset arvioivat itsensä ja antavat lyhyen perustelun sille, miksi he arvioivat olevansa tietyllä tasolla
- 2. Vertaisarviointi:** Vastaa itsearviointiprosessia, mutta tämä tehdään parityönä toisen vapaaehtoisen tai fasilitaattorin kanssa.
- 3. Kohderyhmä:** Vapaaehtoiset ottavat osaa kohderyhmän keskusteluun arvioijien kanssa. He analysoivat oman profiilinsa suhteessa määritettyihin kompetensseihin ja muodostavat arvion suhteessa annettuihin kompetenssien kuvauksiin.
- 4. Havainnointi:** Vapaaehtoiset työskentelevät yhdessä. On tärkeää olla hiljainen kumppani, joka tarkkailee, mitä toinen tekee ja miten hän reagoi eri tilanteissa. Havainnoista voidaan tehdä muistiinpanoja.
- 5. Kolme tuolia:** Arvioitava henkilö on huoneessa, jossa on kolme tuolia. Yksi on merkitty kognitiiviseksi, toinen aktiiviseksi ja kolmas affektiiviseksi tuoliksi. Arvioitavaa pyydetään istumaan eri tuoleille, ja hänelle kerrotaan, mikä tuoli on kyseessä. Vapaaehtoiselta kysytään, miten hän näkee itsensä siihen ulottuvuuteen nähden, johon hän keskittyy. Tulokset kirjataan muistiin.

Tapaustutkimus:

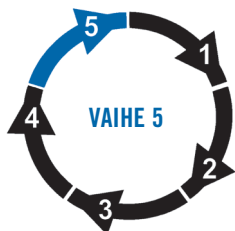
Rouva Baker päättää sopia kaksi tapaamista herra Adlerin arviointia varten. Ensimmäinen arviointipäivä on yksi kuukausi Business Angels -hankkeiden aloittamisen jälkeen, eli aivan vapaaehtoisaktiiviteetin alussa. Toiseksi arviointipäiväksi on sovittu yksi kuukausi ennen hankkeen päättymistä. Rouva Baker päättää käyttää vertaisarviointia ja suorittaa arvioinnin parityönä herra Adlerin kanssa.

Ensimmäisessä vaiheessa itsearviointia käytetään, jotta herra Adler voi arvioida, millä tasolla hän on, vertailujärjestelmän avulla. Samalla rouva Baker arvioi herra Adlerin kompetenssitason vertailulistan käytössä. Tämän jälkeen molemmat pohtivat arvioitaan, perustelevat valitsemaansa tasoa sekä vertailevat tuloksia ja keskustelevat niistä.

Vertailuruudukko ja yksityiskohtainen kuvaus suositelluista menetelmistä ovat RIVER-oppaassa.

VAIHE 5: Arvio

Viidenteen ja viimeiseen RIVER-metodologian vaiheeseen sisältyy tulosten yhteenvedo, esittely ja visualisointi.

Vertailujärjestelmän avulla oppimistulokset arvioidaan eri aikoina (arviointin kautta), ja eri kompetenssitason kuvataan. Kuvauksen tulee sisältää myös näyttöä oppimistuloksista. Arviointituloksen visualisoinnin tukena on kaikkiin malleihin perustuva ohjelmisto, jota käytetään menetelmän ensimmäisissä neljässä vaiheessa. Arviot perustellaan ja dokumentoidaan ohjelmalla ja mahdollisissa todistuksissa. Tukiohjelmalla vapaaehtoisille annettavat todistukset voidaan luoda automaattisesti. Jos ohjelma ei ole käytettävissä, RIVER-todistuksen luontiin on kehitetty vaihtoehtoinen malli.

Tapaustutkimus:

Kunkin arvioinnin – itsearviointin ja haastattelujen – jälkeen, jotka rouva Baker teki herra Adlerin kanssa, hän arvioi herra Adlerin kompetenssitason “sukupolvien välisessä yhteistyössä” vertailujärjestelmän avulla. Ensimmäinen arvio annetaan ensimmäisen vertaisarviointin jälkeen ja toinen arvio toisen arvioinnin jälkeen Business Angels -hankkeen lopussa.

VAIHEEN 5 malli on RIVER-oppaassa. Lisäksi arviointitekstien kirjoitusohjeet ja RIVER-todistuksen malli löytyvät oppaasta.

Seuraavassa on herra Adlerin täytetty ”
sukupolvien välinen yhteistyö” -arviomalli.
Sukupolvien välisen yhteistyön arvio _ hra Adler

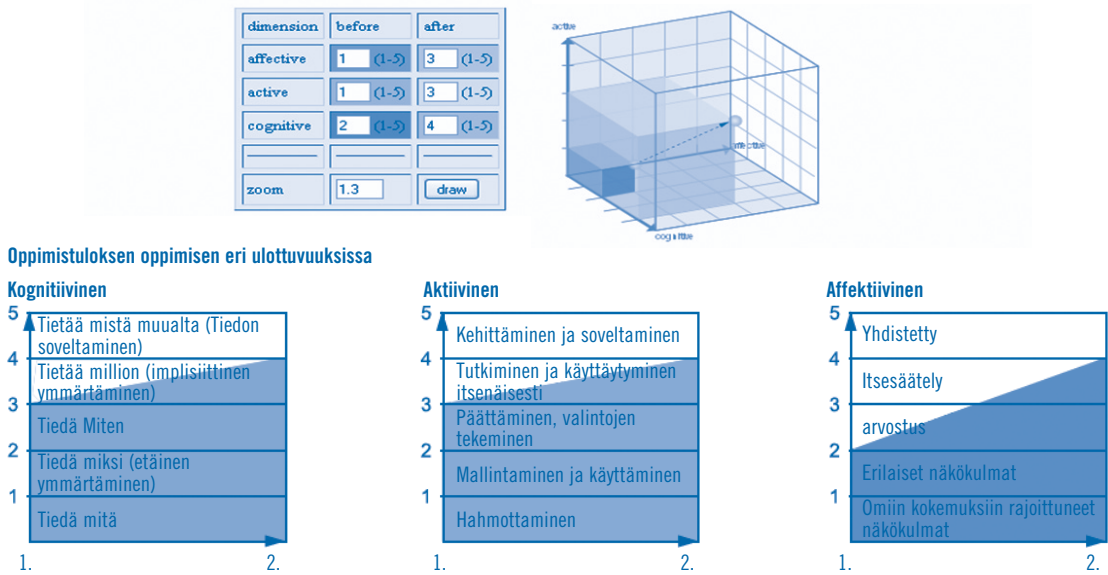
Instituutio: Business Angels Hannover
Osallistuja: Hra Adler
Syntymäaika: 27.10.1942
Maa: Itävalta

RIVER	Arvio 1	Aloituis, joulukuu 2012	Arvio 2	Toukokuu 2013	Kuvaus
kognitiivinen	3	Hra Adlerilla on edistyneet tiedot siitä, miten eri sosiaaliset taustat ja sosialisatio vaikuttavat eri työskentelytapoihin.	4	Hän tietää, millä tavoin hän voi hyötyä työstä nuorten yrittäjien kanssa (esim. uusi media) ja millaista tietoa ja kokemuksia hän voi tarjota.	Hankkeen alussa hra Adlerilla oli työelämästä saatuihin kokemuksiin perustuvaa tietoa. Hankkeen aikana hän sai konkreettista tietoa sukupolvi X:n ja jopa tätä nuorempien työskentelytavoista, ja hän tietää, miten hän voi hyödyntää niitä ja miten hänen tietämyksensä voi olla hyödyksi nuorille.
aktiivinen	3	Osallistuu hankkeeseen aktiivisesti hyödyntäen kokemuksiaan entisestä työstään esimiehenä.	4	Mukauttaa toimintaansa hankkeen modaliteettien mukaisesti käyttäen myös aiempaa enemmän virtuaalista viestintää	Herra Adlerilla oli aktiivinen rooli hankkeen alusta asti. Kuukausien aikana hän oppi uusia strategioita, kuten uuden median käytön, jota hän hyödynsi onnistuneesti hankkeen konsultointitoimissa.
affektiivinen	2	Osallistuminen ja motivaatio työskennellä Business Angelin roolissa osoittaa, että hän on kiinnostunut sukupolvien välisestä yhteistyöstä.	4	Tuntee tärkeäksi hyväksyä sen, että yrittäjyyden reunaehdot ovat muuttuneet vuosien saatossa ja edellyttävät uusia menetelmiä. Herra Adler viihtyy hyvin mentorin roolissaan.	Hankkeen alusta asti hän oli erittäin motivoitunut työskentelemään nuorten kanssa ja tukemaan heitä. Työskenneltyään hankkeessa puoli vuotta hän tuntee, että hänen on mukautettava omaa strategiaansa uusien vaatimusten ja nuorten käyttämien strategioiden mukaan.

Arviointilausunto

Hankkeen alussa herra Adlerilla oli yksityiselämästään ja aiemmasta työelämästään saatu laaja kokemus ja perusteellinen tietämys kanssakäymisestä eri sukupolvien kanssa, mutta nuorten yrittäjien kanssa työskentely ja keskittyminen yrittäjyyttä koskeviin asioihin olivat hänelle uutta. Hankkeessa herra Adler oppi paljon uusien työskentelystrategioiden (kuten virtuaalinen ja sosiaalinen media) tärkeydestä ja siitä, miten niitä käytetään, ja toimi siten, että molemmat osapuolet kykenivät optimoimaan yhteistyöstä saatavan hyödyn.

Seuraava kaavio osoittaa miten kompetenssin jokaisen kolmen ulottuvuuden kehitys voidaan visualisoida tukiohjelmistoa käyttämällä.

Projektin alussa Adlerin tiedot pohjautuivat hänen aiempiin työkokemuksiinsa. Projektin myötä hän sai konkreettista tietoa työskentelytavoista sukupolvi X:n ja jopa nuorempien kanssa. Nyt hän tietää miten hyötyä heidän kokemuksistaan ja miten vastavuoroisesti sukupolvi X ja myös nuoremmat voivat hyötyä hänen kokemuksistaan.

Adlerilla oli aktiivinen rooli alusta asti. Kuukausien aikana hän oppi uusia strategioita, esimerkiksi erilaisia median käyttötapoja, joita hän sovelsi menestyksekkäästi projektin konsultoinnissa.

Projektin alusta asti hän oli erittäin motivoitunut työskentelemään nuorempien kanssa ja tukemaan heitä. Puolen vuoden jälkeen hän tunsi tarvetta muuttaa omaa strategiaansa uusia vaatimuksia ja nuorempien suosimia strategioita vastaavaksi.

Kuvio 3: Osaamisen kehitys visualisoituna

5.2 RIVER-metodologian toteutus vapaaehtoistoiminnan maailmassa

RIVER-metodologian käyttö edellyttää valmistautumista – niin validoinnin tekeville vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreilta kuin vapaaehtoisilta – jotta osallistujat tuntevat tavoitteet, menetelmän ja arvioinnin hyödyt.

RIVER-kumppanit suunnittelivat kaksi dokumenttia, jotka tukevat valmisteluvaihetta.

Koulutus vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreille valmistaa henkilöstön ja vapaaehtoisjärjestöjen kouluttajat arviointiprosessin käyttöön.

Valmennussuositukset tukevat edellä mainittuja ammattilaisia RIVER-metodologian esittelyssä arvioitaville vapaaehtoisille.

5.2.1 Koulutus vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreille

RIVER-metodologia perustuu LEVEL5-lähestymistapaan, joten vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreiden tulee tuntea tämä menetelmä, jotta he ymmärtävät prosessin viisi vaihetta ja voivat soveltaa RIVER-metodologiaa helposti.

RIVER-hankkeessa kehitettiin kaksipäiväinen seminaari.

Yksityiskohtainen ohjelma on erillisellä RIVER-CD-levyllä.

Koulutuksen tavoitteita:

- oppia arvioimaan kompetenssien kehittymistä vapaaehtoistoiminnassa
- tietää, miten oppimisprosessi sisällytetään vapaaehtoistointaan ja miten prosessia tuetaan.

Seminaarin **kohderyhminä** ovat järjestöjen henkilöstö ja kouluttajat

- jotka toimivat vapaaehtoisten kanssa
- jotka ovat kiinnostuneita vapaaehtoisaktiviteettien arvioinnista, validoinnista ja osoittamisesta.

Seminaarin lopussa osallistujat

- ymmärtävät RIVER-metodologian
- osaavat soveltaa LEVEL5-menetelmän vaiheita
- osaavat suunnitella vapaaehtoistointaa
- osaavat validoida vapaaehtoisten kompetenssit ja heidän kehityksensä oppimisaktiviteetissa
- osaavat erottaa kompetenssin ulottuvuudet
- osaavat soveltaa eri arviointimenetelmiä
- osaavat tiivistää validoinnin ja oppimistulokset tiettyjen laatukriteerien mukaisesti ja laatia todistuksen
- osaavat käyttää LEVEL5-ohjelmistoa.

Koulutuksen sisältö

Seminaarin suunnittelu

Tässä osiossa annetaan hyödyllistä tietoa käytännön asioista niille, jotka haluavat järjestää semi-

naarin. Suunnitteluosa auttaa kouluttajia ajattelemaan valmistelun seuraavia näkökohtia:

- Mikä on kohderyhmä?
- Minkä tyyppisen kokouspaikan tarvitset?
- Mitä resursseja tarvitset?
- Mikä on paras ajankohta seminaarille?

Seminaarin järjestäminen

Koulutusoppaassa on teoreettista tietoa seuraavista aiheista:

- RIVER-hanke
- vapaaehtoistoiminnan ja oppimisen välinen yhteys
- RIVER-prosessi
- arviointimenetelmät
- perustelut ja arviot.

Teoreettisten taustojen lisäksi monet eri koulutusaktiviteetit tukevat seminaariin osallistujia arviointiprosessin ymmärtämisessä ja toteuttamisessa.

5.2.2 Valmennussuositukset

Ennen yksittäisten vapaaehtoisten tai ryhmän validointiprosessin aloittamista on tärkeää antaa tietoa RIVER-metodologiasta, sen tavoitteista ja hyödyistä.

RIVER-valmennussuositukset auttavat vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreita antamaan vapaaehtoisille tarvittavat tiedot arvioinnista selittämällä menetelmän.

Yksityiskohtaiset valmennussuositukset ovat RIVER-oppaassa. Yleisesti vapaaehtoisen kanssa suoritettavan valmennuksen tulee painottua seuraaviin näkökohtiin:

- Vapaaehtoistoiminnan fasilitaattorin tulee antaa perustietoa validointimenetelmästä. On ratkaisevaa antaa sopiva määrä tietoa epäselvyyksien välttämiseksi.
- Vapaaehtoiselle on oltava selvää, että tämä ei ole menetelmä, jolla testattaisiin tai verrattaisiin hänen suoritustaan muiden vapaaehtoisten suoritukseen. RIVER-validointiprosessiin osallistuminen auttaa heitä hyödyntämään koko potentiaaliaan ja osoittamaan, miten paljon he voivat oppia vapaaehtoisaktiviteetin aikana.
- Yksityisyys on taattava sekä se, että osallistuminen on vapaaehtoista.
- Suosituksissa on kysymyksiä iäkkäiden vapaaehtoisen elämäntilanteesta, jotka auttavat saamaan paremman käsityksen alueista, joilla he aikovat parantaa kompetenssejaan, missä he

näkevät henkilökohtaisen kasvun mahdollisuuksia ja mitä motivaatioita heillä on.

- Jotkut kysymyksistä viittaavat vapaaehtoisaktiiviteettiin, jo saatuihin kokemuksiin, motivaatioon osallistua toimintaan, mahdollisiin vahvuuksiin ja heikkouksiin useiden tehtävien täyttämässä vapaaehtoistyössä jne. Nämä kysymykset auttavat selvittämään, onko vapaaehtoisella tietty kiinnostus kehittää tai arvioida tietty kompetenssi.
- Vapaaehtoistoiminnan fasilitaattorin tulee myös selvittää, haluaako vapaaehtoinen todistuksen validointiprosessin loppuksi.
- On myös tärkeää ilmoittaa vapaaehtoiselle validointiprosessiin tarvittavasta ajasta.

Kun vapaaehtoisen intressit on selvitetty, voidaan alkaa suunnittelemaan vapaaehtoisen roolia hankkeessa tai aktiviteetissa ottaen huomioon kompetenssi, johon henkilö haluaa keskittyä.

(Senioreiden) vapaaehtoisten edut, joista tulee keskustella valmennustilanteessa:

- henkilökohtaisen ja ammatillisen kasvun tietoisuuden herättäminen
- oppimisen kehittymisen tunnustaminen epämuodollisessa ympäristössä
- uusien taitojen oppiminen ja uusien asioiden kokeminen
- koulutus- ja kehitysmahdollisuudet
- todistuksen saanti kompetenssin kehityksestä epämuodollisessa oppimistilanteessa, joka voi olla hyödyllinen muiden järjestöjen vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa sekä työmarkkinoiden kannalta.

6. LISÄÄ RIVER-MENETELMÄN KÄYTTÖÄ TUKEVIA TUOTTEITA

Hankkeen aikana RIVER-konsortio kehitti seuraavat tuotteet, jotka tukevat RIVER-menetelmän käyttöä. Ne ovat saatavana **erillisellä CD-levyllä**.

- RIVER-metodologian opas vapaaehtoistoiminnan fasilitaattoreille, joka sisältää kaikki työmallit ja täydentävät asiakirjat.
- RIVER-koulutuskonsepti ja valmennussuosittukset

